

Zlatno doba gusarstva na Atlantiku

Jagodanović, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:902351>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Dvopredmetni studij engleskog jezika i književnosti i povijesti
Luka Jagodanović

Zlatno doba gusarstva na Atlantiku

Diplomski rad

Doc. dr. sc. Denis Njari

Osijek, 2019.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za povijest
Dvopredmetni studij engleskog jezika i književnosti i povijesti
Luka Jagodanović

Zlatno doba gusarstva na Atlantiku

Diplomski rad

Humanističke znanosti, Povijest, Hrvatska i svjetska ranonovovjekovna povijest

Mentor: doc. dr. sc. Denis Njari
Sumentor: dr. sc. Igor Josipović

Osijek, 2019.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum

Luka Jagođanović, 0122216412
ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Tema ovog rada je Zlatno doba piratstva na Atlantiku, razdoblje koje se smatra periodom najveće pljačkaške aktivnosti na moru u zapadnoj povijesti. Dok povjesničari debatiraju točan vremenski okvir, razdoblje između 1690. i 1730. godine se uzima kao vrijeme Zlatnog doba, kada su najpoznatiji pirati operirali po Atlantiku i kada je piratstvo bilo na vrhuncu. Jedan od razloga zašto je piratstvo bilo toliko rašireno je bilo odobrenje od kolonijalnih sila poput Velike Britanije i uporaba bukanira i gusara kao alata u ratovima protiv drugih kolonijalnih sila. Nakon što bi bukaniri i gusari prestali biti korisni državama, često bi se okrenuli piratstvu kao alternativama. Iako često percipirani kao neorganizirani vandali, pirati su u stvarnosti bili mnogo organiziraniji i discipliniraniji te su na svojim brodovima pružili primjer eksperimentalne demokracije na djelu. Iz svojih baza na Atlantiku, pirati su pljačkom uspješno ometali pomorsku trgovinu i redistribuirali ukradena dobra kolonijalnim trgovcima, koji su često surađivali s njima. Kako su pirati postajali sve više prijetnja internacionalnoj trgovini i sigurnosti na Atlantiku, kolonijalne vlasti su počele poduzimati drastične mjere da suzbiju piratstvo. Razdoblje od 1722. godine do 1726. godine bi se moglo nazvati početak kraja Zlatnog doba piratstva, kada se tijekom rata protiv pirata okrenio u korist njihovih neprijatelja i kada se zadnja generacija pirata Zlatnog doba borila ne toliko za plijen koliko za vlastiti život. 1726. godina, kada je obješen posljednji prominentni pirat na Atlantiku, se uzima kao definitivna točka kraja Zlatnoga doba. Iako je piratska prijetnja okončana relativno brzo, njihova kultura je ostavila trajnu baštinu u svjetskoj povijesti i kolektivnoj svijesti.

Ključne riječi: Zlatno doba, pirati, piratstvo, kolonijalne sile, Atlantik

Sadržaj:

1. Uvod.....	6
2. Povijesni izvori.....	7
3. Pirat ili gusar?	9
4. Početak Zlatnog doba piratstva	12
4.1. Doba bukanira	Error! Bookmark not defined.
5. Život pod crnom zastavom	9
5.1. Izgled.....	Error! Bookmark not defined.
5.2. Hrana i piće	21
5.3. Rekreacija.....	22
5.4. Jezik	23
5.5. Crna piratska zastava	23
6. Piratski ustroj, kodeks i etika.....	12
6.1. Piratske posade	13
6.2. Piratske baze	Error! Bookmark not defined.
6.2.1. New Providence	29
6.2.2. Karoline.....	30
6.2.3. Madagaskar	31
6.3. Piratski kodeks.....	32
6.4. Piratski plijen.....	39
6.5. Anarhija.....	41
7. Piratske taktike i način ratovanja.....	43
7.1. Piratsko oružje	43
7.2. Piratski napadi.....	44
8. Kraj Zlatnog doba piratstva.....	49
8.1. Uloga kapitalizma u kraju Zlatnog doba piratstva	49
8.2. Suzbijanje piratstva na Atlantiku kroz eliminaciju kolonijalne podrške	53
8.3. Suzbijanje piratstva na Atlantiku kroz vršenje pravde nad piratima	54
9. Zaključak	59
10. Literatura.....	60
Izvori slika:	61

1. Uvod

Cilj ovog rada je ponuditi širi prikaz Zlatnog doba piratstva na Atlantiku, teme koja je dosta slabo zastupljena u domaćoj akademskoj literaturi. U radu će se govoriti o uzrocima i početku Zlatnog doba piratstva na Atlantiku, oko čijeg točnog vremenskog okvira se povjesničari još uvijek ne mogu složiti. Prije toga se raspravlja o problematici termina *gusar* i *pirat* u hrvatskome jeziku te problemu točnosti naše slike o piratima Zlatnog doba.

Velika pažnja je posvećena samim piratima, njihovom ustroju te načinu na koji su živjeli i djelovali. Iako ćemo se definitivno dotaći kasnije nekih piratskih mitova koji su dosada opovrgnuti, cilj ovog rada nije striktno razlučiti što je istina, a što romantizirana vizija piratske povijesti i stoga će se izbjeći debatiranje o toj temi iz više razloga, ponajviše zbog nedostatka pouzdane građe o piratima iz tog vremenskog perioda i njihovom svakodnevnom životu. Glavni cilj je ponuditi detaljniji prikaz ovog fascinantnog povijesnog fenomena u njegovom odgovarajućem vremenskom kontekstu.

Na kraju ćemo govoriti o kraju Zlatnog doba piratstva, točnije o čimbenicima koji su doveli do brzog suzbijanja i istrijebljenja nekih od najpoznatijih pirata u zapadnoj povijesti te o ostavštini koju su, unatoč kratkom vijeku, pirati Zlatnoga doba ostavili u povijesti i popularnoj kulturi.

Kao što je već spomenuto, podaci o ovoj temi u hrvatskoj akademskoj literaturi su dosta šturi, tako da je skoro sva literatura korištena u pisanju rada pisana od strane zapadnih povjesničara koji se bave atlantskom poviješću. Primarno korišteno djelo u pisanju rada je knjiga *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy* austrijskog autora Gabriela Kuhna. Od ostalih djela koja su najviše korištena, možemo navesti djelo *Villains of All Nations* američkog autora Marcusa Redikera te nekoliko djela od škotskog povjesničara Angusa Konstama koji se isključivo bavi pomorskom poviješću.

2. Povijesni izvori

Pirati su počinili veliku štetu ekonomije i mornarice europskih nacija, toliko da je Charles Johnson, autor jednog od definitivnih djela na temu pirate, zapisao sljedeće:” Između 1716. godine i 1726. godine pirati su zarobili više brodova i učinili veću štetu trgovini nego kombinirane pomorske snage Španjolske i Francuske tijekom Rata za Španjolsko naslijeđe”¹. Gradovi koje su pirati opljačkali su dokazali da je španjolsko kolonijalno carstvo u Americi na rubu raspada. Usprkos tome, čini se da su pirati, nekoć toliko demonizirani u dokumentiranim svjedočanstvima njihovih žrtava, svedeni na fusnotu u većini akademskih povijesnih knjiga. Velik dio rada će se fokusirati na problem istinitosti povijesti Zlatnog doba piratstva koja dijeli povjesničare ove tematike na dva tabora. S jedne strane, imamo pristaše teorije koja nalaže da je “svijet pirata bio težak, grub i okrutan”² i da su pirati “stekli nezasluženu romantičnu auru”, dok s druge strane imamo one koje tvrde da su pirati “vodili smjele, pobunjeničke živote i da će se njihova djela pamtiti dokle god postoje moćni ljudi i nepovoljni uvjeti koje treba trpiti”³. Drugim riječima, jedna strana smatra da pirati imaju uljepšanu i nezasluženu javnu sliku, zbog koje se ljudi dive njihovom pustolovnom životu i uzdižu ih do statusa proto-revolucionara, umjesto da ih se osuđuje kao lopove i ubojice, dok druga strana smatra da su pirati bili pobunjenici koji su “na jedan ili drugi način, osporavali uspostavljene konvencije klase, rase, spola i nacije; izražavali visoke ideale i prakticirali svoj oblik demokracije i jednakosti te uspostavili drugačiju disciplinu i alternativni model upravljanja posadom preookeanskog broda”⁴. Obje strane na kraju optužuju jedna drugu za miješanje činjenica i fikcije. No, kao što je već spomenuto, to nije glavni cilj ovog rada. Osim toga, u riječima autora Hansa Turleya: „Nisam siguran da bi čitatelji htjeli znati 'stvarni' život pirata, tj. njihovu socijalnu egzistenciju. Te povijesne figure su ostale legendarne upravo zato što ne postoji 'istina' koja se može utvrditi, kao što možemo vidjeti u slučaju različitih prikaza Crnobradog. Legenda i stvarnost su utkani u tapiseriju koju je nemoguće rasplesti. No zato možemo proučiti način na koji je tapiserija istkana.“⁵

¹ Marcus Rediker, *Villains of All Nations: Atlantic Pirates in the Golden Age* (Boston :Beacon Press, 2005), 33.

² Gabriel Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy* (Oakland, CA: PM Press, 2010.), 1.

³ *Isto*, 1-2.

⁴ *Isto*, 2.

⁵ Hans Turley, *Rum, Sodomy, and the Lash: Piracy, Sexuality, and Masculine Identity* (New York: NYU Press, 1999.), 7.

Naša slika o svijetu gusara, pirata i bukanira proizlazi uvelike iz dva izvora, u kombinaciji s dokumentiranim izvorima koji popunjuju postojeće praznine. Prvi od tih izvora je knjiga *Bukaniri Amerike* ili *De Americaensche Zee-Roovers*, prvi put izdana u Amsterdamu 1678.g. Autor knjige je čovjek imena Alexandre Exquemelin, Francuz koji se 1666. pridružio bukanirima na Tortugi i živio kao kirurg među njima 12 godina, nakon čega se vratio u Europu i nastanio u Amsterdamu. Drugi važan izvor je knjiga *Opća povijest pljački i umorstava od strane najzloglasnijih pirata* (*A General History of the Robberies and Murders of the Most Notorious Pyrates*), izdana 1724. godine od strane kapetana Charlesa Johnsona. Iako se smatra pouzdanim povijesnim izvorom o toj temi, većina autora se slaže u mišljenju da je Johnsonova knjiga puna netočnosti i mnogi njegovi izvori nisu potvrđeni (npr. priča o kapetanu Missonu i njegovoj legendarnoj piratskoj utopiji Libertaliji je gotovo zasigurno izmišljena). Čak je i ime autora pseudonim; njegov pravi identitet je još uvijek nepoznat i o njemu postoje brojne teorije. Bez obzira na autorov identitet, njegova knjiga je imala dalekosežan utjecaj na popularno mišljenje o piratima i uzima se kao glavni izvor o životima mnogih pirata iz Zlatnog doba piratstva. Ovjekovječila je čitavu generaciju razbojnika i podarila mitski status pojedincima poput Crnobradog ili kapetana Kidda, koji su inspirirali mnoge balada i pjesme. No iako se Johnsonova knjiga koncentrirala na neke od najpoznatijih pirata koji su djelovali u 30 godina prije izdanja, o njima zapravo znamo relativno malo, nakon što izbacimo preuveličavanja i fiktionalne anegdote. Najkorisniji podaci o njima su izvučeni iz pisanih svjedočanstava bivših pirata, žrtava i pomorskih časnika koji su preživjeli susrete s njima te sačuvanih sudskih zapisa. Razlog zašto se Johnsonova knjiga koristi još uvijek je jednostavno nedostatak izvora i iako su povjesničari koji se bave ovim područjem, poput Marcusa Redikera, Davida Cordinglyja i Petera Earlea otkrili mnoge dragocjene sekundarne izvore, pouzdani izvori, pogotovo svjedočanstva iz prve ruke, su malobrojni, tako da u proučavanju Zlatnog doba piratstva još uvijek ima dosta prostora za špekulaciju. Drugi originalni izvori uključuju *Kalendar državnih spisa, kolonijalna serija* (*Calendar of State Papers (Colonial Series)*), sačuvana Kraljevska pisma, brodski zapisi, geografski leksikoni i slični dokumenti koji se čuvaju u Državnom arhivu u Londonu, Nacionalnom pomorskom muzeju u Greenwichu, Kongresnoj knjižnici u Washingtonu i knjižnici Muzeja pomoraca u Newport Newsu, u saveznoj državi Virginiji.⁶

⁶ Angus Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers* (Oxford: Osprey Publishing, 2007.) 12-13.

3. Pirat ili gusar?

Prije nego što nastavimo s ovom diskusijom o Zlatnom dobu piratstva, bitno je objasniti razliku između gusara i pirata te problematiku tih termina u našem jeziku.

Gusar (eng. *corsair*, *privateer*, fr. *corsaire*, tal. *corsaro*, šp. *corsario*) je definiran kao osoba koja je djelovala kao najamnik u službi neke zemlje protiv njezinih neprijatelja na moru; pomorski razbojnik koji je ovlašteno, u interesu neke zemlje, napadao i plijenio neprijateljske brodove (napomena: eng. riječ *privateer* ne označava samo gusara kao osobu nego može označavati i gusarski brod)⁷. Ti pojedinci su morali posjedovati dokument koji se nazivao Kraljevsko iliti Gusarsko pismo (eng. *Letter of Marque*) da bi bili službeno priznati kao gusari u službi države. Taj dokument je državi davao jednu petinu vrijednosti svakog zaplijenjenog broda i tereta. Kapetan gusarskog broda je većinom bio taj koji je odabirao mete. Pirat (engl. *pirate*, fr. *pirate*, tal. *pirata*, šp. *pirata*), s druge strane je definiran kao *hostes humani generis* (neprijatelj cijelog čovječanstva) ; morski razbojnik koji napada sve poželjne morske mete s namjerom da uzme (lat. *animo furandi*)⁸. U engleskom pravnom rječniku iz ranog 18. stoljeća pirat je definiran sljedećim riječima: „Pirat je osoba u vječnom ratu s svakim pojedincem i svakom državom, kršćanskom ili nevjerničkom. Pirati nemaju zemlju kojoj mogu pripadati jer su se svojom voljom i krivnjom odvojili te odrekli svih povlastica koje nosi zakonito društvo.“⁹ Iako pirati nisu službeno imali nikoga tko bi financirao njihove napade, često bi im kolonijalne vlasti pružale lokacije na kojima bi mogli prodati svoj plijen i time potajno podržavale njihove akcije.¹⁰

No čak i uz ove definicije razlikovanje jednog pojma od drugog ostaje problematično. Činjenica da su gusari bili isključivo kapetani koji su posjedovali Kraljevsko pismo nije sasvim pouzdano mjerilo, s obzirom da je primjerice Henry Morgan bio smatran piratom od strane vlastitih zemljaka, iako je posjedovao Kraljevsko pismo od engleske Krune. Njegov najpoznatiji pothvat, osvajanje Paname, se dogodio 1671. godine, u vrijeme primirja između Španjolske i Engleske i upravo zbog kršenja tog mirovnog ugovora je bio uhićen kao pirat i odveden u Englesku naredne godine. Ono što dodatno komplicira tu podjelu je činjenica da

⁷ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 7.

⁸ Stjepan Babić, „Rat gusara i pirata“, *Jezik*, vol. 56, br. 4:148.

⁹ Turley, *Rum, Sodomy, and the Lash*, 44.

¹⁰ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 7-8.

nisu svi gusari striktno napadali neprijateljske brodove, pa tako imamo slučajeve poput Williama Kidda, koji je započeo kao gusar ovlašten od strane engleske Krune da lovi pirate i francuske (tada neprijateljske) brodove, da bi na kraju napadao brodovlje od vlastite države.¹¹ Pogotovo komplicirano i nejasno je to bilo u zemljama poput Nizozemske, gdje se termin *vrijbouter* rabio za gusare i pirate i gdje se, unatoč egzaktnim zakonicima koji razjašnjaju tu problematiku, piratima često znalo progledati kroz prste samo zato što su se izjašnjavali kao gusari.¹² Unatoč tim definicijama, ono što je na kraju razlikovalo gusare od pirata se svodilo na jedno – perspektivu. Točnije, perspektivu onih koji su postali žrtvama tih pomorskih napadača pod raznim zastavama. Ako bi, na primjer, engleski kapetan koji je posjedovao Kraljevsko pismo napao španjolski brod, Španjolci bi taj napad protumačili kao čin pirata, dok bi Englezi smatrali taj čin gusarskim. Iako su akcije gusara mogle biti službeno sankcionirane, sam čin potapanja tuđeg broda i uzimanja njegovih dobara je svejedno bio osuđivan od strane svih „prosvijetljenih“ nacija u 17. i 18. stoljeću. Tako su gusari bili smatrani gusarima sve dok je to odgovaralo svrsi nacije koja ih je zapošljavala; čim bi prestali biti korisnima i postali nepogodni za političku situaciju, ti isti mornari bi bili proglašeni piratima.

Što se tiče tih pojmova u hrvatskome jeziku, iako je kod nas čest pojam gusar, ispravniji termin za ono što ljudi često misle je pirat. *Gusar* i *pirat* međusobno su se u prošlosti jesu razlikovali, no kao što smo spomenuli prije, s različitim sukobljenim perspektivama je lako doći do konfuzije pa se tako s vremenom značenjski jedna riječ stopila s drugom. U Rječniku hrvatskoga jezika pod gusari, pomorski i povijesno, naći će se definicija: „pomorci koji su uz državne ovlasti oružanim napadima plijenili brodove drugih država”¹³, dok pirati imaju blisko značenje, ali ne isto: „razbojnici koji djeluju na svoju ruku i nisu u službi neke pomorske sile”¹⁴. Riječ *gusar* je tuđica, iz latinskoga (srednjovj. lat. *cursarius*, od *cursus* – odlazak na more, isplovljavanje), ali kod nas ima obilje starijih i novijih potvrda, od 13. stoljeća do donedavno. U Akademijinu rječniku zajedno s riječju *gusar* u istom značenju ima gotovo dva stupca potvrda, a u Benešićevu Rječniku hrvatskoga književnoga jezika imamo potvrde od autora poput Šenoe, Kranjčevića, Lovinca, Nazora, Galovića, Anđelinovića; *gusarica*, *gusarina* (*gusarenje*), *gusariti*, *gusarljiv*, *gusarski*, *gusa*

¹¹ Tim Travers, *Pirates: A History* (Cheltenham: The History Press, 2009.), 349.

¹² Virginia W. Lunsford, *Piracy and Privateering in the Golden Age Netherlands* (New York & Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005.), 3.

¹³ Stjepan Babić, „Rat gusara i pirata“, *Jezik*, vol. 56, br. 4:148.

¹⁴ *Isto*, 148.

(*razbojništvo, četovanje*), *gusarica (brod i žena), gusarina, gusarev (gusarov), gusariti, gusarenje, gusarstvo, gusarljiv, gusarski*.¹⁵ *Pirat* (grč. *πειρατής, peiratés* - upuštati se u pustolovinu, oglédati se) je novija posuđenica, u Akademijinu ga rječniku nema, nego samo kao riječ *pirata*, s jednom potvrdom.¹⁶ U Benešićevu rječniku potvrđen je s potvrdama od F. Mažuranića i M. Krleže.¹⁷ No danas se, zahvaljujući utjecaju engleskoga jezika, riječ *pirat* ipak koristi jednako često kao i *gusar*, pogotovo kada govorimo o neovlaštenim izdanjima video, glazbenih, računalnih i raznih drugih medija.

Osim ova dva termina, drugi nazivi se mogu naći kada govorimo o ovoj temi, pogotovo *bukanir* (eng. *buccaneer*), naziv koji je postao tokom vremena sinonim za *pirate* s Kariba. Originalno se naziv odnosio na lovce koji su živjeli na zapadnoj polovici otoka Hispaniole u 17. st. (današnji Haiti) i koji će se postepeno okrenuti pljački na moru i kopnu. Naziv se polako prestaje koristiti oko 1690-ih, kada je era *bukanira* već zamrla i utabala put za *gusare Zlatnog doba*. S obzirom na kulturalnu vezu između *gusara* i *bukanira* te njihov značaj za povijesti *gusarstva* na Atlantiku, o *bukanirima* će biti više riječi kasnije. *Filibustijer* (eng. *filibuster*) je naziv deriviran iz španj. *filibustero*, koji je sam derivacija od nizozemskog *vrijbuit* (*vrij* - slobodan + *buit* - plijen + *-er*). *Korsar* (franc. *corsair*) je naziv većinom rezerviran za mediteranske *gusare*.¹⁸

¹⁵ Stjepan Babić, „Rat gusara i pirata“, *Jezik*, vol. 56, br. 4:149.

¹⁶ *Isto*, 149.

¹⁷ *Isto*, 149.

¹⁸ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 8-9

4. Početak Zlatnog doba piratstva

Zahvaljujući pridonosima različitih autora i snažnom utjecaju popularne kulture imamo upečatljivu sliku tog vremena, kao i lažan dojam da je svijet pirata koji su u 17. i 18. st. operirali po Karibima i istočnoj obali Sj. Amerike izolirani fenomen, koji postoji takoreći „u vakuumu“. Piratstvo, kao i gusarstvo, je postojalo mnogo duže od toga. Još od antičkoga doba su mora poput Sredozemnog i Egejskog mora bila dom raznih morskih razbojnika koji su pljačkali brodovlje velikih civilizacija kao što su grčka i rimska. Gusarenje na tim morima se nastavilo kroz srednji i novi vijek, sve do 19. stoljeća kad se zahvaljujući ratnim naporima Sjedinjenih Država i francuskim osvajanjem Alžira 1830. godine ugasila aktivnost posljednjih berberskih korsara koji su toliko dugo pljačkali duž obala sjeverne Afrike.¹⁹ Izvan granica Europe, piratstvo postoji i danas. Mora oko jugoistočne Azije i istočne Afrike, kao i srednje i južne Amerike su zabilježena kao opasne zone.²⁰ Najpoznatiji među modernim piratima su, naravno, somalijski pirati koji ne prezaju od napadanja velikih trgovačkih brodova. Unatoč naporima međunarodnih pomorskih snaga koncentriranima u tom području, ne čini se da je djelovanje somalskih pirata igdje pri kraju.²¹ Uglavnom, možemo reći da piratstvo kao pojava nije ograničeno na određeno mjesto i vrijeme. Postojalo je od davnina i nastavit će postojati, ponekad suzbijeno ali nikad u potpunosti iskorijenjeno. Shodno razvoju tehnologije i društva, ono će se nastaviti adaptirati i mjenjati, no motiv i razlog za postojanje ostaje isti. Jedrenjaci i topovi su zamijenjeni motornim čamcima i jurišnim puškama, metode napada i organizacija su se promjenile, no cilj je još uvijek ono što je bio i prije – pljačka, ucjena, krađa. U mnogim novonastalim obalnim i otočnim državama gdje vladaju uvjeti poput siromaštva, korupcije, nestabilne političke situacije i slabog obrazovnog sustava se može naći plodno tlo za razvoj i širenje piratstva. Shodno tome, kada se početkom novog vijeka rasplamsalo rivalstvo europskih velesila koje su se žurile uspostaviti svoja kolonijalna carstva u Novom svijetu, došlo je do prve pojave piratstva na Atlantiku. Ti rani pirati ili „morski vukovi“ su bili među prvima koji su operirali u ovim vodama, kao gusari sponzorirani od strane matičnih država. Pojedinci poput Johna Hawkinsa, Martina Frobishera i najpoznatijeg među njima, Sir Francisa Drakea, su čak dosegli status nacionalnih heroja. Napadi na kolonijalne posjede i brodovlje, pogotovo španjolske, će doseći neslućene razmjere krajem

¹⁹ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 6.

²⁰ Tim Travers, *Pirates: A History* (Cheltenham: The History Press, 2009.), 345.

²¹ Ivan Šošić, „Somalski pirati – rastući međunarodni problem“, *NAŠE MORE: znanstveni časopis za more i pomorstvo*, vol. 58 br. 1-2: 89.

17. i početkom 18. stoljeća, u takozvanom Zlatnom dobu piratstva. Iako taj termin nikad nije korišten od strane ljudi koji su ga iskusili, autori u narednim stoljećima će koristiti taj izraz da opišu razdoblje dramatičnog porasta piratstva koje se sa Kariba proširilo i na obale obiju Amerika, zapadnu obalu Afrike te na Indijski ocean. I iako je bilo pojava piratstva na Atlantiku poslije tog razdoblja, npr. za vrijeme Američkog rata za nezavisnost ili Anglo-američkog rata, ti valovi nasilja na moru se ne mogu usporediti sa razdobljem Zlatnog doba koje nam je dalo neka od najpoznatijih imena u povijesti piratstva.

Kada govorimo o Zlatnom dobu piratstva, prvo moramo razmotriti pitanje vremenskog okvira. Kada možemo govoriti o početku, a kada o kraju Zlatnog doba piratstva? Različiti povjesničari su dali različite vremenske okvire, ovisno o tome koja povijesna događanja i procese su smatrali značajnijima. Dok se većina može složiti da se kraj Zlatnog doba piratstva može nazrijeti otprilike između 1722. godine (smrt Bartholomewa Robertsa i masovno uhićenje njegove posade) i 1726. godine (pirat William Fly obješen u Bostonu), oko samog početka postoje nesuglasice. Neki smatraju da je Zlatno doba piratstva započelo oko 1650. godine, uključujući time i doba bukanira, dok drugi uzimaju kasnu godinu 1716. kao početak, s obzirom da je zadnji veliki val piratstva na Atlantiku odvio tada. No mi ćemo slijediti trag povjesničara koji stavljaju početak Zlatnoga doba u rane 1690-te, doba kada su neki anglo-američki pirati prešli preko Atlantskog u Indijski ocean da pljačkaju brodove bez obzira kojoj naciji oni pripadali.²² Doba bukanira, koje je došlo prije toga, ima ulogu poduže uvertire u Zlatno doba.

4.1. Doba bukanira

U desetljeću nakon Kolumbova prvog putovanja 1492. godine Španjolska je učvrstila kontrolu na otocima Kubi i Hispanioli te uspostavila baze za daljnje istraživanje i osvajanje. U isto vrijeme, pod uvjetima Sporazuma u Tordesillasu 1494. godine između Španjolske i Portugala linija pravca sjever-jug je povučena duž Atlantskog oceana i Španjolska je dobila pravo na sve zapadno od te linije, tj. Sjevernu i Južnu Ameriku (osim Brazila), dok je Portugal stekao pravo na trgovanje, istraživanje i osvajanje prema istoku (dobivši time kontrolu nad trgovačkim rutama koje su išle oko Afrike prema istoku). Do 1540. godine Španjolska je posjedovala kolonijalni teritorij koji je obuzimao skoro cijeli Karipski bazen i Peru. Sljedeće

²² Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 10.

stoljeće i pol Španjolska će provesti u bezuspješnoj borbi da zadrži svoj monopol, pogotovo u Karipskom bazenu gdje se većina španjolskih kolonijalnih naselja nalazila. Gusari iz drugih europskih nacija, pogotovo Engleske i Francuske, su bili ovlaštene da napadaju španjolsko brodovlje i posjede, na što je Španjolska odgovarala silom. Svaka prijetnja španjolskom monopolu na Karibima je silom otklonjena, što se može vidjeti u primjeru francuskog naselja na Floridi kojeg su 1565. godine Španjolci uništili, a stanovnike brutalno masakrirali.²³ No bitku za dominaciju nad Karibima je Španjolska ultimativno izgubila: u razdoblju od 1600. do 1635. engleski, francuski i nizozemski gusari su oslabili njihovu kontrolu do te mjere da je došlo do porasta u osnivanju ne-španjolskih naselja na Karibima te oštetili španjolsku trgovinu dovoljno da sljedećih nekoliko desetljeća vodstvo u trgovini na Karibima preuzme Nizozemska.²⁴ Do 1655. godine španjolski monopol je skršen i druge europske nacije imaju već osnovane kolonije na otocima u Malim Antilima. Neke od najbitnijih su bile engleska kolonija na Jamajci, koja je Englezima služila kao baza u srcu Španjolskih Kariba (eng. *Spanish Main*)²⁵ i francuska kolonija St. Domingue na zapadnoj polovici Hispaniole. Ostale značajne kolonije koje možemo spomenuti su engleska kolonija na Barbadosu, francuske kolonije na Martiniqueu i Guadelupi te nizozemska kolonija na Curaçau. Španjolci su slali kaznene ekspedicije na otoke u Malim Antilima, pokušavajući istjerati druge Europljane silom. Tako su npr. 1629. godine napali engleske kolonije na otocima Nevis i St. Kitts te deportirali naseljenike koji su tu živjeli, no te kaznene ekspedicije su se na kraju pokazale neuspješnim. Sve više i više europskih naseljenika je naseljavalo tu regiju, bez obzira na španjolsku prisutnost.²⁶

U tom periodu španjolskog slabljenja, na zapadnoj polovici Hispaniole dolazi do pojave jedne „nomadske pomorske kulture“²⁷ koja je opisivana na razne načine. Jedan suvremenik koji je živio otprilike u istom razdoblju ih je opisao kao ljude koji „nisu imali doma ili stalnog prebivališta, već su se okupljali gdje god je bilo životinja za naći“.²⁸ Bili su to bivši engleski, nizozemski te pogotovi francuski naseljenici koje su Španjolci istjerali, surovi ljudi koji su preživljavali loveći divlje svinje i drugu divljač kojom je otok obilovao.

²³ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 16.

²⁴ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 11.

²⁵ Originalno, 'Spanish Main' je bio izraz koji se koristio za sjevernu obalu J. Amerike, tj. španjolsko kopno. Do sredine 17. st. taj izraz se koristio za cijeli karijski bazen i regija je bila podjeljena na kneževine kojima su vladali potkraljevi ili guverneri. Preuzeto iz: Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 18.

²⁶ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 16.

²⁷ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 11.

²⁸ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 23.

Marcus Rediker je sumirao bukanire sljedećim riječima: „Rani bukaniri su bili ono što je jedan engleski dužnosnik nazvao otpadnici svih nacija – osuđenici, prostitutke, dužnici, lutalice, odbjegli i dužnički robovi, bivši sluge, religiozni radikali i politički zatvorenici, uglavnom svi oni koji su se preselili ili bili izopćeni u nova naselja preko linije.“²⁹ Ta slična šarolikost će karakterizirati kasnije i pirate Zlatnog doba koji su također opisani kao ljudski otpaci. Što se tiče njihovog izgleda, neki konzervativni povjesničari su dali dosta dramatičan opis tih surovih ljudi i njihovog života: „Bili su divljaci u odijevanju i ponašanju. Nikakva količina kupanja nije mogla maknuti smrad crijeva i masti koji je bio priljepljen uz njih. Njihove grube i priproste nošnje su bile tvrde od krvi zaklanih životinja. Njihovi okrugli šeširi bez oboda, čizme i pojasevi su bili izrađeni od neštavljene kože, a lica premazana lojem za zaštitu od insekata. Živjeli su na obali u kolibama pokrivenim palminim lišćem i spavali u vrećama uz dim vatre koji je tjerao komarce.“³⁰ Sudeći po ovom opisu, život ranih bukanira se ne čini kao ugodan, no neki povjesničari smatraju da je ovakav način života bio „preferabilan za mnoge od njih zato što ga se nije moglo replicirati u Europi: dovoljno hrane za jesti, nezavisnost i sloboda od bilo kakvih gospodara“.³¹ Meso divljači koje su ulovili su dimili i sušili na drvenim platformama sličnim roštilju, poznatim u jeziku lokalnih Arawak domorodaca kao *boucan*. Po toj riječi su ti lovci i otpadnici nazvani *boucanniers*, tj. bukaniri. S obzirom na njihov polu-nomadski način života, osnivali su po potrebi obalna naselja i privremena trgovišta gdje su s prolazećim brodovima mjenjali dimljeno meso za oružje, barut i druge potrepštine, uključujući vino. Sličan obrazac je postojao na drugim manjim otocima u Antilima gdje je također bilo divljači za lov i trgovinu. Između bukanira koje su Španjolci smatrali hereticima i otpadnicima (s obzirom da su većina među bukanirima bili protestanti) i Španjolaca je cvalo neprijateljstvo. Tražeći utočište od španjolskih snaga koje su patrolirale Hispaniolom, bukaniri su zaposjeli otok Tortugu blizu sjeverozapadne obale Hispaniole. Do ranih 1630-ih, Tortuga je postala trajna baza bukanira koji su otkrili drugi, lukrativniji način zarade. Vrebajući španjolsko brodovlje koje je prolazilo kroz pomorski prolaz između Hispaniole i Kube, bukaniri su lansirali pomorske pljačke koristeći čamce i lakše brodove poput pinaka. Tajnost i element iznenađenja su bili ključni za bukanirske napadačke taktike.³²

Napadi na španjolsko brodovlje i osnivanje trajne baze na Tortugi označavaju tranziciju za bukanire. Od 1630-ih pa nadalje bukaniri se pretežito bave gusarstvom (s

²⁹ Rediker, *Villains of All Nations*, 63.

³⁰ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 11.

³¹ *Isto*, 12.

³² Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 21-24.

obzirom da su njihovi napadi bili pretežito ograničeni na španjolski brodovlje) i, iako su se nastavili baviti lovom, naziv bukanir počinje isključivo značiti „pomorski pljačkaš“. Kako je njihov broj sve više rastao, bukaniri su se udružili i počeli sebe nazivati *Obalna braća*. Za 1660-ih bukaniri su se koncentrirani u dva centra, Tortuga/zap. Hispaniola i Jamajka. Dok su povjesničari podijeljeni oko porijekla naziva „Obalna braća“, pripisujući ga piscima koji su živjeli poslije ere bukanira, on upućuje na dominantan osjećaj bratstva koji su bukaniri i njihova samotvorena zajednica generirali. Francuski pisci iz tog perioda su rabili naziv '*freres de la cote*' ili čak „ljudi od obale“ kada su govorili o stanovnicima St. Dominguea, misleći i na bukanire i na koloniste. Njihov izgled se također mjenja: ručno načinjena odjeća napravljena od životinjske kože je zamjenjena odjećom tipičnom za mornare tog razdoblja. Bez dodatka oružja, bukanir bi izgledao isto kao mnogi europski mornari koji su posjećivali Karibe, ali uz male razlike. Mornari na Karibima su zbog toplije klime preferirali lakšu, prozračniju odjeću od pamuka. Tipični mornar tog doba bi nosio široke vunene kratke hlače ili široke pamučne hlače, grubu lanenu košulju i rubac ili šal oko vrata. Usto bi još preko košulje nosio prsluk ili mornarsku jaknu, koja je bila načinjena od vune ili platna. Izvori iz tadašnjeg perioda navode da su te mornarske jakne bile namočene u otopinu smole ili voska da budu nepromočive. Pokrivala za glavu su bila nošena za zaštitu od tropskog sunca, najčešće u obliku običnih marama, pustelih šešira s kopčom, vunenih kapa ili slamnatih šešira. Zanimljivo, obuću je mornar rijetko na moru nosio, osim možda para cipela rezervirane za posjete kopnu. Među bukanirima je osim mornara bilo i bivših vojnika koji su zadržali svoje stare uniforme.³³

Kada je era bukanira započela, španjolske kolonije su bile ranjivije nego što su ikad bile. Iscrpljena nakon Tridesetogodišnjeg rata i u konfliktu s Francuskom i Engleskom, Španjolska je financijski ovisila o svojim kolonijama. Jedna od njihovih najbitnijih funkcija je bila osigurati kontinuiran dotok dragocjenih metala iz američkih rudnika i njihov siguran transport do Španjolske. Pošiljke zlata i srebra su slane koristeći sistem zaštićenih luka i flota s blagom. Tako su metali iz J. Amerike bili redovito slani do luke Portobelo (ili Puerto Bello) u Panami, najvažnije luke za prijevoz dragocjenih metala. Osim Portobela, pošiljke metala su bile pristizale iz luke Cartagene u Venezueli i Vera Cruz u Meksiku. Svake godine bi flota iz Španjolske pristizala do Kariba, gdje se dijelila na manje eskadre. Jedan dio flote bi otplovio do Portobela, gdje bi prikupio godišnju produkciju srebra iz Perua, dok su ostale eskadre

³³ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, str. 24-26, 29-30.

brodova išle do drugih manjih luka u karipskoj regiji. Svi brodovi su se sastajali u Havani, odakle bi se unutar konvoja otisnuli nazad za Španjolsku. Taj isti sistem je korišten duž čitavog 17. st. i bio je toliko uspješan da je skoro svaka flota s blagom stigla sigurno do Španjolske, s rijetkim slučajevima neuspjeha. 1622. godine jedna flota je izgubljena u oluji blizu Floride, a 1628. godine je nizozemsko brodovlje zarobilo flotu koja je krenula iz Meksika. Ipak, flote s blagom su bile dovoljno zaštićene da ih bukaniri nisu dirali. Problemi su nastajali zbog slabe točke tog transportnog sistema: samih luka. Neke luke poput Havane i Cartagene su bile dobro zaštićene od bukanirskih napada, no druge luke su bile slabo branjene i time pogodne mete za napade. Luke Portobelo, Panama i Vera Cruz su bile ključne za španjolske operacije i sve su bile napadnute od strane bukanira, bez obzira na to što su bile dobro utvrđene. Španjolce, koji su u to vrijeme trošili svoje resurse na svoje neprijatelje u Europi, je mučio kroničan nedostatak ljudstva i opreme potrebne za održavanje utvrda u spomenutim lučkim gradovima. Tek za vrijeme 1670-ih je Španjolska počela trošiti resurse na obranu karipske regije –regularne trupe u kolonijama, oprema i obuka lokalnih milicija, pomorske patrole itd. Iako su još bili podložni napadima od strane bukanira i drugih neprijatelja, Španjolci su sada bili spremni za bolju obranu i protunapade. Također su naučili od prijašnjih iskustava i koristili su iste agresivne strategije koje su bile upotrebljivane protiv njih desetljećima prije.³⁴

Nekoliko faktora je doprinijelo kraju ere bukanira. Englezi, Francuzi i Nizozemci su ratovali s Španjolskom kroz većinu 17. st., no za Engleze je taj rat završio 1670. godine i lokalni guverneri poput Sir Thomasa Modyforda na Jamajki više nisu mogli pružati svoju podršku bukanirima, službeno ili neslužbeno. Morganov napad na Panamu 1670.-71. je bila posljednja kap, s obzirom da je ta akcija izvršena poslije Madridskog mira u 1670., te su Modyford i Morgan obadvojica bili optuženi. Kad se Morgan vratio na Jamajku 1674. godine, Engleska je bila u miru s Francuskom i Nizozemskom, što je značilo kraj zakonitog gusarenja za engleske bukanire. Bez Kraljevskih pisama koja bi legitimizirala napade, morali su ili promijeniti zastave pod kojima su plovili tj. prijeći u službu drugih stranih sila ili još drastičnije akcije. Usto su još uvedeni zakoni protiv gusarenja na Jamajci 1681. te je Port Royal prestao biti bukanirska baza. Neki engleski bukaniri poput Johna Coxtona i Edmonda Cookea su nastavili napadati španjolske posjede, ali pod francuskom zastavom. S svojom bazom na St. Domingueu, francuski bukaniri su nastavili napadati španjolske teritorije na

³⁴ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, str. 16, 19-20.

Karibima, u čemu im je pomagalo francusko neprijateljstvo protiv Španjolske. Od 1635. te dvije zemlje su bile u sukobu skoro neprekinuto, s samo 4 perioda relativnog mira od 1659. do 1667.; od 1668. do 1674.; od 1679. do 1683.; i od 1684. do 1689. Doduše, relativan mir u Europi je svejedno značio otvoreno neprijateljstvo na Karibima i 70-te i 80-te godine 17. st. su bile vrhunac pljački franc. bukanira: u tom periodu opljačkani su gradovi Maracaibo (1678.), Vera Cruz (1683.) i Campeche (1685.), bez obzira na trenutno stanje između dviju nacija. Niz francuskih guvernera na St. Domingueu su gledali na bukanire kao izvrsnu obranu kolonije i bogat izvor prihoda. Kraj tome je došao 1697. godine s mirom u Ryswicku. Bukaniri, koji su to smatrali izdajom od vlastite vlade, su izvršili još jedan napad na Cartagenu iste godine, nakon čega više nije bilo velikih bukanirskih napada. Umjesto toga su se bukaniri okrenuli ili legalnim karijerama ili piratstvu. Kad je izbio Rat za Španjolsku baštinu (1701.-1714.), mnogi bivši bukaniri su se vratili legalnom gusarenju, ali su operirali nezavisno. Doba bukanira je bilo zvanično gotovo. Došlo je vrijeme Zlatnog doba piratstva.³⁵

³⁵ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 71.

5. Život pod crnom zastavom

5.1. Izgled

Moderni slikovni prikazi pirata imaju malo povijesne istine u njima te su većina detalja zasigurno izmišljeni artistički dodatci. Npr. malo je vjerovatno da su pirati/gusari nosili naušnice, barem ne onoliko koliko nam prikazi iz 20. st. sugeriraju. Također nema dokumentacije o tetoviranju među piratima Zlatnog doba. Moderno euro-američko tetoviranje je postalo popularno tek nakon europskih istraživanja Južnog Pacifika, što je čitavu eru poslije završetka Zlatnog doba piratstva. Doduše, europska tradicija tetoviranja je još bila živa tada, a postoje izvještaji o tetoviranju i skarifikaciji (ritualnom pravljenju ožiljaka) među autohtonim Carib i Mosquito domorocima na Karibima, kao i slučaj tetoviranog domoroca Jeolya s otoka Meangis (današnji otok Miangas, najsjeverniji indonezijski otok), kojeg je engleski gusar i pustolov William Dampier doveo u London 1691. godine. Stoga je moguće zamisliti da praksa tetoviranja među piratima Zlatnog doba nije bila skroz nepoznata. Većina povjesničara se slaže da su pirati, u određenim prilikama, nosili dotjeranu, raskošnu odjeću. Ta raskošna odjeća je velikim dijelom bila uzeta kao plijen uz ostatak tereta koji je brod nosio. Postoje podaci o piratima prije pogubljenja obučeni u jakne od baršuna, kratke hlače od tafta, svilene košulje i čarape i finim trorogim šeširima od filca. Jedan povjesničar sugerira da su pirati Zlatnog doba „uživali u blistavim kostimima zato što je u Europi nošnja odjeće od luksuznih materijala bila rezervirana striktno za višu klasu. No ovdje, na periferiji imperija, su si mogli udovoljiti i razmetati se usprkos klasnim zakonima.“³⁶ Jedan detaljan prikaz piratske mode nam nudi nizozemski povjesničar Stephen Snelders:“ U vremenu kad su mornari nosili kratke plave jakne, košulje, duge platnene hlače ili kratke vrećaste hlače, crvene pršnjake i marame oko vrata, pirati su dodavali svojoj garderobi raznorazne ukradene tkanine poput svile, baršuna i brokata—imitirajući time europsko visoko društvo i njihov način oblačenja. Labat piše... ’nakon što su zarobili caique(vrsta čamca), ljudi kapetana Daniela su odjenuli raznu finu odjeću i predstavljali su komičan prizor, šepureći se po otoku u perikama, šeširima s perjem, svilenim čarapama, mašnjama i drugim odijevnim predmetima.’ Kad se Claes Compaen konačno vratio u Nizozemsku, njegovi ljudi su bili bogato obučeni, a njegove ruke su bile prekrivene zlatnim nakitom. Prema zapisima jednog Compaenovog suvremenika, engleski pirat Kit Oloard je znao nositi ‘hlače i jaknu od crnog baršuna, čarape od grimizne

³⁶ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 52.

svile, crni šešir od filca i ovratnik za košulju protkan crnom svilom.’ Piratski kapetani su nosili raskošne adaptacije odjeće koju je europska gospoda nosila, pokazujući time sklonost uživanju i namjernom prkošenju socijalno superiornijima od njih.³⁷ Apsolutni prvak u tome je bio kapetan Bartholomew Roberts, koji je, prema Johnsonu i opisima suvremenika, „bio bogato obučen, noseći fini pršnjak i kratke hlače od grimiznog damasta, šešir s crvenim perom i zlatni lanac s dijamantnim križem oko vrata.“³⁸ Ipak, neki prikazi piratske odjeće su pretjerani, kao što povjesničar Angus Konstam smatra s svojom tvrdnjom da bi „lik poput Kapetana Kuke sa perikom, ukrašenim rukavima i podšišanom bradom izazvao smijeh i porugu na Karibima.“³⁹ Konstam također osporava ideju da su pirati nosili takvu otmjenu odjeću na brodu, naglašavajući da „na moru praktičnost ima prednost nad profinjenošću“. Prema tome, stereotipna raskošna piratska odjeća bi bila rezervirana za izlete kopnu.⁴⁰

Kako se prema izvorima izgled pravih pirata iz ovog perioda razlikovao od njihovog popularnog imidža, ostaje nam još pitanje odakle je točno potekla ta prenaplašena slika pirata. Sažeti odgovor bi bio jednostavno marketing. Još od prvog izdanja Johnsonove *Opće povijesti pljački i umorstava od strane najzloglasnijih pirata*, pirati su prikazivani u javnosti na jednako šarolik način kao i preuveličane glasine o njima. Stvarni pirat je bio tek odmetnuti mornar, ali da bi se prodavale knjige, a kasnije i predstave, operete itd., bilo je nužno učiniti pirate prepoznatljivima i uzbudljivijima. To je značilo stvaranje imidža kojega javnost može odmah povezati s piratima. Johnsonova knjiga je još donekle bila vjerna istini jer su u njegovim opisima članovi piratskih posada odjeveni kao obični mornari tog perioda, iako su opisi kapetana i časnika možda pretjerani, no nakon početka 19. st. izgled pirata je prestao biti povijesno točan. Odjeća piratski kapetana je bilo pogotovo pretjerana, kako su ilustratori i kostimografi uzimali inspiraciju iz različitih dostupnih izvora. Ti pirati su nosili anakronističke odjevne predmete poput dvorogih šešira iz ere Napoleona, sombrera s širokim obodom, prugastih majica itd., kao i brojne prikaze lubanje s prekrštenim kostima koje su ukrašavale odjeću poput modernih korporacijskih logoa. Jedno od najpopularnijih fikcionalnih djela piratske tematike, R.L. Stevensonov pustolovni roman *Otok s blagom* (serijaliziran 1881. – 1882., izdan kao knjiga 1883. godine) je pokušao vratiti povijesni izgled pirata i dao im je mnogo realističniji prikaz. Veliki zaplet romana je zasnovan na činjenici da

³⁷ Stephen, Snelders, *The Devil's Anarchy: The Sea Robberies of the Most Famous Pirate Claes G. Compton & The Very Remarkable Travels of Jan Erasmus Reining, Buccaneer* (New York: Autonomedia, 2005.), 194-195.

³⁸ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 78.

³⁹ Angus Konstam, *History of Pirates* (New York: The Lyons Press, 1999.), 184.

⁴⁰ Angus Konstam, *Pirates: Predators of the Seas* (New York: Skyhorse Publishing, 2007.), 233.

u izgledu pirata i poštenog pomorca nije bilo razlike, što je omogućilo antagonistu romana Long John Silveru da prevari druge članove ekspedicije koji su sudjelovali u potrazi za blagom. Ipak, osoba kojoj možda dugujemo najviše za moderne ideje o piratskom izgledu je bio američki autor i ilustrator Howard Pyle (1853.–1911.), koji je u svojim ilustracijama miješao elemente fikcije i davao im dašak stvarnosti. Počevši 1887. godine, Pyle je modificirao odjeću bukanira i pirata, dodajući elemente španjolskog folklora poput marama na glavi, velikih naušnica i ešarpi. Iako je Pyle bio poznat u svoje vrijeme kao povijesni ilustrator, njegova uporaba španjolskih elemenata nije bila zasnovana na ikakvom istraživanju niti ima ikakvih dokaza koji podržavaju njegove ideje. Gore navedeni odjevni elementi uopće nisu bili dio španjolske ili hispanoameričke narodne nošnje u 17. i 18. st., nego tek u 19. st. Pyle je također imao pogrešnu sliku o izgledu mornara u ranom 18. st., ali kombinacija trorogih šešira, čizama i velikih pojaseva s kopčama, uz već navedene španjolske elemente, se pokazala kao genijalan potez koji je stvorio arhetip pirata koji je odonda ostao privlačan i dugotrajan.⁴¹

5.2. Hrana i piće

Što se tiče hrane koju su pirati jeli, tu nema pretjerane razlike od hrane koja je prevladavala na brodovima i na Karibima. Vrijedno je spomenuti *salmagundi*, piratski specijalitet koji se spremao na sljedeći način: „Meso bilo koje vrste – uključujući patke, kornjače ili goluba – bi se ispeklo, izrezalo na komadiće i mariniralo u začinjenom vinu. Nakon toga bi se meso kombiniralo s tvrdo-kuhanim jajima i dostupnim voćem i povrćem, uključujući kupus, luk, masline, mango i palmine jezgre. Rezultat bi se dodatno promiješao s uljem, octom, soli, paprom, gorušicom i drugim začinima.“⁴² Kad bi hrane bilo malo, jeli bi *crackerhash*, izlomljeni mornarski dvopek zajedno s ostacima hrane. Također vrijedi spomenuti njihove manire za stolom, točnije nedostatak manira. Jedan izvor nam daje opis kaotičnog ponašanja pirata za stolom: “Oni jedu na vrlo neuredan način, sličnije čoporu pasa nego ljudima, grabeći i uzimajući hranu jedan od drugog... Čini se da im je to jedna od glavnih razbibriga i izgleda vrlo ratoborno kad oni to rade.“⁴³ Nimalo iznenađujuće (s obzirom na njihove prikaze u popularnoj kulturi), pirati su više uživali u piću. Osim poznatih

⁴¹ Angus Konstam & David Rickman, *Pirate: The Golden Age (Warrior)* (Oxford: Osprey Publishing, 2011.), 26-27

⁴² Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 54.

⁴³ Edward Lucie-Smith, *Outcasts of the Sea: Pirates and Piracy* (New York & London: Paddington Press, 1978.) 207.

klasika poput ruma i groga (mješavine ruma i vode, iako ima više varijacija), popularna pića među piratima su bila *rumfustian* (mješavina sirovih jaja, šećera, šerija, džina i piva), *Sir Cloudesley* (brendi miješan s pivom i začinima, slično piće naziva *flip* je uključivalo limun), *mum* (jako pivo od pšenice i zobenog slada, s dodatkom bilja za okus) i *bumboo* (mješavina ruma, limuna, vode, šećera i oraščića).⁴⁴

5.3. Rekreacija

Uz piće, pirati bi uživali u glazbi koju bi neki glazbeno talentirani mornari izvodili. Većinom su to bili mornari s drugih brodova koji su bili prisilno unovačeni. Osim glazbe i piće, jedina druga vrsta rekreacije koja nam je poznata je bila stažiranje lažnih suđenja, jedna vrsta političke satire gdje bi pirati ismijavali pravni sustav imitirajući pompozne sudske službenike i „sudili“ nekom tobožnjem osuđeniku. Kapetan Johnson nam pruža jedan takav primjer „veselih suđenja“ u svojoj knjizi. Jedan pirat koji bi glumio javnog tužitelja bi predstavio tobožnjem sucu i poroti „jedno otužno pseto“ koji je „ne imavši strah od vješanja pred očima ... potkradao i obeščašćivao muškarce, žene i djecu, pljačkao terete brodova uzduž i poprijeko, palio i potapao, kao da ga je sam vrag zaposjeo“, nakon čega bi se sudac obratio osuđeniku: „Počuj me, momče, ti ušljivo, ubogo, ružno pseto; imaš li što za reći zašto ne bi trebao biti smjesta obješen i ostavljen da se sušiš na suncu poput strašila? Jesi li kriv ili nedužan?“ Osuđenik bi izjavio da je nedužan, na što bi sudac odgovorio: „Reci to opet, momče, i objesiti ću te bez ikakvog suđenja!“ Tako bi sudac odbacio sve pokušaje osuđenika da se opravda, na veliku radost tužitelja koji bi izjavio: „Istina, Vaše Gospodstvo! Kad bi se tom nesretniku dozvolilo da govori, onda bi mogao dokazati svoju nevinost, a to bi bila uvreda časnom sudu.“⁴⁵ Način na koji bi ta suđenja završila je prikazan u Johnsonovoj knjizi na sljedeći način:

Osuđenik: Molim vas, Vaše Gospodstvo, da razmotrite-

Sudac: Da razmotrim! Kako se usuđuješ meni govoriti o razmatranju! Momče, ja nikada u svom životu nisam razmatrao. Smatram da je razmatranje jednako izdaji.

Osuđenik: Ali ja se nadam da će Vaše Gospodstvo čuti glas razuma-

Sudac: Čujete li kako nitkov naklapa? Kakve mi veze imamo s razumom? Znaj, lupežu, da mi ne sjedimo ovdje da slušamo razum; mi idemo po zakonu. Da li je naša večera spremna?

⁴⁴ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 55.

⁴⁵ *Isto*, 55.

Tužitelj: Da, Vaše Gospodstvo.

Sudac: Onda počuj me, lupežu, počuj! Osuđen si zbog tri razloga: prvo, zato što ne bi dolikovalo meni kao sucu da sjedim ovdje bez da itko bude obješen; drugo, zato što izgledaš kao netko koga bi trebalo prokletu objesiti; i treće, moraš biti obješen zato što sam gladan; znaj, momče, da je običaj da, ako je sučeva večera spremna prije nego što suđenje završi, osuđenik mora vjesiti, naravno! Takav je zakon, pseto! Odvedi ga, tamničaru!⁴⁶

5.4. Jezik

Kako tvrdi Gabriel Kuhn, vlastiti dijalekt i žargon je znak bilo koje subkulture. Po njemu „jezik (koliko god on bio prost i grub) je kultura, ili barem znak kulture koja je u nastajanju.“⁴⁷ Multinacionalni karipski pirati i bukaniri su koristili jezik koji je bio mješavina različitih postojećih jezika (Kuhn čak spominje franc. povjesničara Phillipa Gossea koji je tu mješavinu jezika nazivao „piratskim Esperantom“⁴⁸) i pomorskih termina. Kako se razvijala ta zajednica morskih pljačkaša na Atlantiku, tako su stvarali vlastiti sleng, kao i brojne idiome i šifre. S obzirom na njihovu prirodu i narav, psovke su zauzimale istaknuto mjesto u njihovom rječniku. Jedan od zarobljenika na brodu Bartholomewa Robertsa je zapisao da „među njime se nije čulo ništa drugo doli psovanja, proklinjanja i bogohuljenja u najvećoj mjeri.“⁴⁹

5.5. Crna piratska zastava

Nijedan drugi gusarski/piratski simbol nije imao toliki značaj na zapadnu povijest i popularnu kulturu kao njihova crna zastava, bolje poznatija kao Jolly Roger. No podrijetlo tog simbola nije sasvim jasno. Prvi opis Jolly Rogera dolazi iz zapisa engleskog kapetana Johna Cranbya, zapovjednika fregate s 32 topa *HMS Poole*. Cranby je gonio francuskog pirata Emanuela Wynna i sukobio se s njegovim brodom 18. srpnja 1700. godine blizu Kapverdskih otoka. Wynnova zastava je opisana kao „crna zastava s prekriženim kostima, mrtvačkom glavom i pješćanim satom“.⁵⁰ Ovaj dizajn (s varijacijama, naravno) je uskoro postao standardni simbol za pirate Zlatnog doba. Autor David F. Marley piše: „Kad je Rat za

⁴⁶ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 55-56.

⁴⁷ *Isto*, 56.

⁴⁸ *Isto*, 56.

⁴⁹ *Isto*, 56.

⁵⁰ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 94.

španjolsko naslijeđe završio nakon trinaest godina, većina pirata je koristila crne zastave za svoje brodove, što znači da su unutar 15 godina pirati često koristili crne zastave i do 1714. godine su postale prepoznatljiv simbol.⁵¹ Iako je bilo više varijacija Jolly Rogera, sve su sadržavale iste osnovne motive, uglavnom simbole koji su povezani s smrću: lubanja i prekrížene kosti, kosture, pješćane satove, sablje i krvava srca. Pirati su koristili te simbole smrti i nasilja da zastraše svoju lovinu i pošalju direktnu poruku, a poruka je bila jasna: predajte se odmah bez borbe ili ćete platiti svojim životima. Što se tiče samog naziva Jolly Roger, postoji više teorije, no dvije su najčešće i najuvjerljivije. Prva je da je naziv Jolly Roger iskvareni engleski za francuski *la jolie rouge*, što se odnosi na crvene zastave koje bi brodske posade isticale da označe početak borbe. Druga teorija nalaže da je naziv deriviran od Old Roger, jedan od sinonima za vruga.⁵² Bez obzira na njeno porijeklo, možemo ustvrditi da je Jolly Roger zastava definirala eru Zlatnog doba piratstva i po nekim autorima poput M. Redikera potvrdila ideju jedinstva koja mora da je postojala među piratskom zajednicom. Rediker piše da „kad su pirati stvorili vlastitu zastavu, po prvi put u ranom 18. st., napravili su svoju deklaraciju: njihova zastava će simbolizirati solidarnost i slogu odmetničke družine, s brojkama u tisućama, odvažne i samoorganizirane, spremna da se žestoko suprotstavi svemoćnim nacionalnim državama toga doba. Kada su objesili crnu zastavu s prekrížanim kostima i lubanjom, sami su sebe predstavili kao neprijatelje svih nacija.“⁵³ Jedan drugi autor slično tvrdi u svojoj analizi:“ Odabirom svoje zastave pirati su izrazili direktno odbacivanje nacionalne države kao društvenog temelja i osporavanje njezinog monopola na nasilje... Kad je Jolly Roger zastava obješena, pirati su jasno razglasili njihovo odbijanje tadašnjeg geopolitičkog poretka, time postavljajući sebe izvan sfere utjecaja vlada i pravde.“⁵⁴ Osim Jolly Rogera, nacionalne zastave su još bile isticane od strane pirata koji su htjeli obznani da su legitimni gusari koji napadaju samo neprijateljsko brodogradnje. Primjerice, pirat Charles Vane je plovio pod engleskom zastavom na jednom jarbolu i crnom piratskom zastavom na drugom, dok je Edward England plovio pod tri: engleskom, crnom i crvenom. Naravno, ako su zemlje bile u miru ili ako je pirat bio bez dozvole za gusarenje, te nacionalne zastave su bile od malo ili nikakvog značaja.⁵⁵

⁵¹ David F. Marley, *Pirates: Adventurers of the High Seas* (London: Arms and Armour Press, 1997.), 98.

⁵² Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 94.

⁵³ Rediker, *Villains of All Nations*, 98.

⁵⁴ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 94.

⁵⁵ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 156.

6. Piratski ustroj, kodeks i etika

Jedan od mitova koji je obilježio pirate i gusare je njihov popularni imidž grupe pijanih neorganiziranih nasilnika koji operiraju bez ikakvih zakona. Dok su neki elementi te miskoncepcije donekle točni, pirati su u stvarnosti bili mnogo organiziraniji i discipliniraniji, barem unutar okvira zakona i pravila koja su sami stvorili. Pirati u prvoj polovici 18. st. su pružili primjer eksperimentalne demokracije na djelu, na brodu gdje je posada slijedila pravila koja su sami definirali. Plijen je bio raspodijeljen prema dogovoru, časnici su bili odabrani od strane posade, a disciplina je bila provođena kroz kazne koje bi kapetan i posada osmislili. Iako su individualno imali visok stupanj slobode, kao tijelo pirati su bili vezani kodeksom ponašanja koji proturječi njihovom anarhičnom mitu.⁵⁶

6.1. Piratske posade

Kao što je već spomenuto, postoje sačuvani sudski zapisi te pisana svjedočanstva i memoari koji nam služe kao dragocjeni izvori o piratima. Ti izvori su pogotovo dragocjeni kada govorimo o piratskim posadama i značajno su doprinijeli studijama koje se bave pitanjem sastava piratskih posada. Ono što znamo o piratskim posadama je da su većina njih bili iskusni pomorci iz raznih nacija, predominantno engleski ili iz američkih kolonija. Jedna studija koja je istražila 700 osuđenih pirata iz 17. st. je otkrila da su skoro $\frac{3}{4}$ njih bili mornari po zanimanju prije nego što su se upustili u piratstvo. Jedna druga analiza piratskih posada, ovaj puta iz ranog 18. st., je također otkrila da su većina njih ranije služili na trgovačkim, ratnim ili gusarskim brodovima. Konstam spominje povjesničara Davida Cordinglya koji u jednoj svojoj studiji tvrdi da od pirata koji su djelovali na Karibima u periodu od 1715. do 1725. godine 35% njih su bili engleske nacionalnosti, 25% kolonijalni Amerikanci, 20% iz karipskih kolonija (većinom Jamajka i Barbados), 10% Škoti, 8% Velšani i 2% iz nacija poput Nizozemske, Francuske, Španjolske i Švedske.⁵⁷ Nezanemariv postotak piratskih posada su sačinjavali mornari afričkog porijekla. Popis posade pirata Bartholomewa Robertsa iz 1721. godine navodi 180 bijelih članova posade i 47 crnih francuskih Kreola. Kada je Robertsova posada bila zarobljena od strane britanske Kraljevske ratne mornarice blizu

⁵⁶ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 146.

⁵⁷ Isto, 74.

zapadne Afrike, na popisu zarobljenika je navedeno 187 bijelih članova posade i 75 crnih članova posade. Većina crnih mornara su bili bivši odbjegli robovi s karipskih plantaža, dok su ostatak bili dobrovoljci s zarobljenih brodova za prijevoz roblja. Tu dolazimo do pitanja kakvu su točno ulogu na brodu igrali bivši crni robovi. Dok se broj povjesničara slaže da su imali jednak status kao i ostali mornari, velika količina izvora sugerira da su crni mornari na gusarskim/piratskim brodovima imali ulogu slugu, koji su izvodili teške fizičke poslove na brodu. Kako je njihovo poznanstvo s ostatkom posade raslo, tako su se crni mornari lakše integrirali s ostatkom posade. Sudeći po nekim sudskim zapisnicima, postojale su integrirane posade gdje su afrički mornari imali jednak status i smatrani su punopravnim članovima posade. Ti ljudi su imali najviše za izgubiti u slučaju uhićenja: ako ne bi bili obješeni, zasigurno ih je čekalo ponovno porobljavanje. Postoji i broj pirata afričkog porijekla koji su sami postali kapetanima. Jedan preuveličani novinski izvor iz 1725. godine piše o bandama afričkih pirata koji su harali Karibima i jeli srca zarobljenih bijelaca.⁵⁸ Također, prema Konstamu, većina mornara u 18. st. su bili mladi ljudi u 20-ima, s prosječnom dobi blizu 27, vjerovatno zato što je rad na brodu zahtijevao određenu količinu snage, izdržljivosti i agilnosti što je priječilo mnoge starije ljude da služe na brodu. No možemo pretpostaviti da je prosječna dob bila i viša ako gledamo primjer bukanira, pogotovo kada uključimo i širu bukanirsku zajednicu i njihove suučesnike.⁵⁹

No što je motiviralo te ljude da se pridruže piratskim posadama? Život je u 18. i 17. st. općenito bio težak i kratak, a život pirata je bio još teži, još kraći i nasilna smrt je gotovo uvijek čekala na kraju. Poznat je citat Bartholomewa Robertsa, zapisan u Johnsonovoj knjizi: "U poštenoj službi su obroci tanki, plaće male i rad naporan. U ovoj službi ima obilja i sitosti, užitka i lagode, slobode i moći. Tko ne bi platio vjerovnicima s ove strane, gdje je jedina opasnost, u najgorem, kiselo lice od gušenja? Ne, kratak, ali veseo život će biti moj moto!"⁶⁰ Rijetki mornari su dobrovoljno postali piratima. Najčešće bi to postali u nekoliko situacija: u slučaju pobune protiv kapetana, kao zarobljenici pirata koji bi ih prisilili da im se pridruže ili zbog teške neimaštine. Jedan izuzetak je Stede Bonnet, vlasnik plantaže sa Barbadosa koji je vlastitim novcem kupio šalupu, unajmio posadu i prozvao se piratskim kapetanom. No većina nije imala drugog izbora nego okrenuti se životu piraterije. Još jedna česta situacija je bila kada bi se bivše gusarske posade okrenule piratstvu: ratni profit bi naveo

⁵⁸ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 76.

⁵⁹ *Isto*, 74-76.

⁶⁰ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 169.

ljude da se pridruže gusarima, no nakon što bi zavladao mir, brojne posade bi se našle bez posla. I iako je životni vijek bio kratak i smrt od borbe ili pogubljenje skoro zagwarantirano, piratstvo je svejedno bila atraktivnija opcija od prosjačenja ili umiranja od gladi na kopnu. Primarna „draž“ je bila financijske prirode: mornar bi na piratskom brodu radio isto što i na bilo kojem drugom brodu, ali s bogatim plodovima rada koji bi išli njemu. Život običnog mornara je bio naporan: vječna vlaga i neugoda kao stalni pratitelji, loši uvjeti i uvijek prisutna opasnost. Voda je bila ustajala, a hrana nedovoljna i često trula. Uzrok smrti za polovicu mornara bi bila bolest, od skorbuta do tifusa, tuberkuloze, dizenterije i boginja. Strane luke su bile izvor novih bolesti, a brodovi idealni inkubatori za bolesti, s malim tijesnim prostorima u kojima su mornari spavali i radili. Za razliku od običnih mornara, pirati su barem imali mogućnost velike zarade unatoč lošim uvjetima.⁶¹

Postoji i mogućnost da su neki budući pirati bili politički motivirani. Zlatno doba je eruptiralo ubrzo nakon smrti engleske kraljice Ane. Kako je njezinom polubratu i potencijalnom nasljedniku, Jamesu Stuartu, bilo onemogućeno pravo na prijestolje zbog njegove katoličke vjere, novi kralj Engleske i Škotske je bio kraljičin dalji rođak, George I., njemački princ koji nije puno mario za Englesku te čak nije ni znao engleski jezik. Mnogi Britanci, uključujući neke buduće pirate, su to smatrali neprihvatljivim te su ostali lojalni kući Stuart. To je jedan od mogućih razloga zašto bi se neki mornari, nevoljki da služe engleskom kralju koji nije Englez, odlučili okrenuti protiv svoje države i prijeći u pirate. Po Woodardu, neke od pirata iz ranih dana Zlatnog doba je potpomagao guverner Jamajke Archibald Hamilton, simpatizer Stuarta koji je navodno namjeravao koristiti pirate kao dio pobunjeničke mornarice u ustanku protiv Georgea I.⁶²

Naravno, nisu svi pirati bili obučeni, iskusni mornari. Prema jednom istraživanju života europskih mornara u ranom 18. st., velika većina mornara u britanskoj trgovačkoj mornarici su bili iskusni pomorci, dok je britanska ratna mornarica imala kvotu neiskusnih novaka koji bi popunili broj. Teoretski, ti novaci su mogli biti dovoljno obučeni da budu dio topničkih posada ili da povlače užad po zapovijedi. Kapetani trgovačkih brodova nisu imali takve kvote i mogli su biti izbirljiviji u odabiru mornara koji su, posljedično, postajali dijelom već iskusne posade. Prema *Univerzalnom pomorskom rječniku (Universal Dictionary of the*

⁶¹ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 76.

⁶² Colin Woodard, *The Republic of Pirates: Being the True and Surprising Story of the Caribbean Pirates and the Man Who Brought Them Down* (Orlando: Harcourt, 2007.), 3.

Marine) autora Williama Falconera iz 1769. godine, „glavne vještine koje je obični mornar trebao imati da bi imao pravo na punu plaću su bile vještina upravljanja jedrima i da ih može raširiti ili sklopiti po potrebi. Kada postane majstor u tim vještinama, njegova vještina u drugim stvarima se može uzimati za gotovo.“ Drugim riječima, skoro svi mornari s prihvatljivom količinom iskustva su imali vještine potrebne za rad na piratskom brodu.⁶³

Jedna ključna razlika između piratskih i drugih posada koju su mnogi promatrači primijetili je bila sklonost uživanju. Dok su nedostatak zaliha i alkohola bili uobičajeni na trgovačkim brodovima, na piratskom brodu je toga bilo napretek. Pirati bi redovno, ako bi bili u mogućnosti, obnovili zalihe hrane i alkohola uzevši ih s zarobljenih brodova. Pravo na hranu i piće jest bilo zajamčeno u nekim piratskim pravilnicima poput Robertsova, no ta povlastica je imala svoju drugu stranu. Kapetan William Snelgrave, koji je bio zarobljen od strane pirata blizu zapadnoafričke obale 1719. godine, nam govori o njihovom ponašanju nakon što su se dokopali njegovog tereta: “Podigli su na palubu puno buradi klareta i francuskog brendija, razbili poklopce i uronili kante i posude da piju iz njih. U svojoj objesti su polijevali jedan drugog punim kantama i kada su ispraznili ono što je bilo na palubi, donijeli su još i predvečer oprali palube s onim što je ostalo. Zalihe alkohola u bocama su tako opustošili da za par dana nije ostala nijedna boca. Nisu se ni mučili s čepovima nego bi rezali vrhove sabljom, što bi značilo da bi se svaka treća razbila. Što se tiče hrane poput sira, maslaca, šećera i mnogih drugih stvari, toga je ponestalo jednako brzo.“ Naravno, ovakve bakanalije su bile štetne za njihovo efikasno funkcioniranje i neke piratske posade su bile svladane lako kad su bili u ovakvom stanju. Tako su Jack Rackham i njegova posada bili zarobljeni od strane lovaca na pirate u studenom 1720. godine dok su bili usidreni u zaljevu kod zapadne Jamajke, u stanju pijanstva nakon noćne pijanke s lokalnim lovcima na kornjače.⁶⁴

6. 2. Piratske baze

Kroz Zlatno doba, piratske baze su bile osnivane diljem Kariba i obale Sj. Amerike kao utočišta piratima gdje su mogli popraviti brodove, podijeliti plijen i sakriti se od progonitelja. Idealni uvjeti za piratsku bazu su bili blizina brodskih ruta, lokacija koju je teško

⁶³ Konstam & Rickman, *Pirate: The Golden Age (Warrior)*, 12.

⁶⁴ *Isto*, str. 36.

napasti i povoljno lokalno tržište za prodaju ukradenog tereta. Neke od najpoznatijih koje su pružale sve navedeno bile su New Providence, Karoline i Madagaskar.

6. 2.1. New Providence

S lokacijom blizu važnijih američkih i karijskih trgovačkih ruta, otok New Providence je pružao dobru prirodnu luku s plitkim dnom u koju su veći ratni brodovi teško mogli ući i puno okolnih brežuljaka koji su mogli poslužiti kao izvrsne osmatračnice. Piratima je služio i kao utočište i kao baza za planiranje napada. Inicijalno je New Providence bio sušan i rijetko naseljen otok, iako je na njemu postojala pitka voda, drvena građa i divlje životinje. Mali gradić imena Nassau je osnovan 1695. godine i bio je nominalna prijestolnica britanskih Bahama. Do 1717. lokalni guverneri su pružali utočište rastućem broju pirata u zamjenu za mito. Otok je bio korišten još od 1680-ih kao manja baza za gusare i pirate, no španjolski napadi od 1703. godine do 1706. godine su ga opustošili. Mir s Španjolskom je 1716. godine doveo pirate u velikom broju, na čelu s Henryem Jenningsom. Već sljedeće godine je preko 500 pirata koristilo taj otok kao bazu, uključujući slavna imena poput Edwarda Crnobradog Teacha, Charlesa Vanea, Jacka Rackhama i Benjamina Hornigolda.⁶⁵ U sljedeće dvije godine je New Providence postao, u riječima jednog povjesničara, „piratska prijestolnica Novog Svijeta“.⁶⁶ Zahvaljujući trgovini s piratima otočna ekonomija je procvatila, no vijesti o ovom gnijezdu pirata su neizbježno doprle do Londona. Britanska vlada je odlučila ukloniti piratski element iz Nassaua i imenovala novog guvernera, Woodesa Rogersa, da se pobrine za taj problem. U srpnju 1718. godine Rogers je stigao s tri ratna broda i ponudio lokalnim piratima „Kraljev oprost“, priliku da se vrate u Englesku s pomilovanjem, no bez ikakvih sredstava. Dobar dio pirata, predvođeni Jenningsom i Hornigoldom, su prihvatili taj prijedlog, no ostali koji nisu bili tako lako uvjereni su pobjegli s otoka (navodno je Vane pucao na guvernera dok je plovio iz luke). Kada su pirati otišli, Rogers je imenovao Hornigolda kao svog glavnog lovca na pirate i masovna vješanja su se odvila u prosincu te godine, pokazavši mještanima da novi guverner misli ozbiljno. Bez prihoda od piratstva, Nassau je postao opet mali zabačeni gradić i iako je Rogers pokušao razviti Nassau i New Providence, on nikad više nije imao istu ekonomsku živost kao nekoć. Sam Rogers je umro u Nassauu 1732. godine.⁶⁷ Povjesničari se ne mogu u potpunosti složiti s opisom Nassaua kao piratskog raja. Neki

⁶⁵ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 84.

⁶⁶ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 140.

⁶⁷ *Isto*, 140-143.

povjesničari, poput Franka Sherrya, daju živopisnu sliku Nassaua kao piratske utopije gdje pirati počivaju u ležaljka u hladu i gdje ima pića i prostitutki na pretek, no neki povjesničari osporavaju tu ideju. E. Lucie-Smith predlaže ideju da je otokom vladalo vijeće kapetana, ali ima malo dokaza za takvu razinu organizacije.⁶⁸ Postoji element istine u tim romantiziranim opisima, no istina je da je Nassau vjerovatno više ličio na naselje od daščara prekrivenih palminim lišćem i improviziranih šatora napravljenih od jedara nego nekakav tropski raj.

6. 2.2. Karoline

Iako nikad nije bio istinska piratska baza, prisutnost kolonijalnih vlasti koje su bile voljne zažmiriti na jedno oko i trgovati s piratima je pretvorilo Karoline na američkom kopnu nasljednom „prijestolnicom pirata“ nakon što je Woodes Rogers očistio New Providence od pirata. Njezine uvale i rijeke su nudile prikladno sklonište za pirate, predvođene Edwardom Teachom koji je osnovao svoju bazu u Ocracokeu blizu Bath Townea. Tu je postigao dogovor o suradnji s guvernerovim sekretarom Tobiasom Knightom te samim guvernerom Karoline, Charlesom Edenom.⁶⁹ Teach je zahvaljujući vezi s guvernerom mogao nesmetano pljačkati blizu obala Sjeverne Karoline i duž rijeka koje su utjecale u Karoline. Samo 1718. godina je bila označena s više piratske aktivnosti nego ikada u povijesti Karolina. Pirati koji su pobjegli s otoka New Providence su počeli pljačkati blizu obala Karolina, koncentriravši se na područje luke Charles Townea, odakle su ulazili i izlazili trgovački brodovi.⁷⁰ Prisutnost drugih pirata, uključujući Stedea Bonneta i Charlesa Vanea, je dovela do strahovanja nekih brodovlasnika da će se Sjeverna Karolina pretvoriti u gnijezdo pirata. Guverneri susjednih kolonija Virginije i Južne Karoline su srezali taj problem u korijenu odlučnim akcijama. Poručnik Kraljevske mornarice Robert Maynard je poslan u potjeru za Teachom, kojega je 21. studenog 1718. godine dostigao s dvije šalupe i nakon žestoke bitke porazio. Zloglasni Crnobradi je bio obezglavljen, a njegova posada ili pobijena ili zarobljena. Nakon smrti Teacha, Bonneta i Vanea te uklanjanja guvernera Sjeverne Karoline strogi zakoni su uvedeni koji su spriječavali trgovinu s poznatim piratima.⁷¹

⁶⁸ Lucie-Smith, *Outcasts of the Sea: Pirates and Piracy*, 214.

⁶⁹ „Pirates“, Ncpedia, pristup ostvaren 23.10.2019, <https://www.ncpedia.org/pirates>

⁷⁰ *Isto*

⁷¹ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 85-86.

6. 2.3. Madagaskar

Iako nije bila na Atlantiku, vrijedi spomenuti i ovu piratsku bazu zbog veza koje je imala s piratstvom na Atlantiku. S svojom pozicijom u Indijskom oceanu u blizini profitabilnih trgovačkih ruta između Indije, Bliskog Istoka i Europe, dugom obalom s puno luka i lokalnom populacijom koja ih je štitila, otok je služio kao centralna baza pirata koji su planirali akcije u Indijskom oceanu. Još od 1690-ih je bio korišten kao baza od strane pirata raznih nacionalnosti, otkada je bivši bukanir Adam Baldrige osnovao trgovačku postaju St. Mary's na sjeveru otoka, i do kraja stoljeća je dobio reputaciju kao zloglasno piratsko gnijezdo. David F. Marley sugerira da je u kasnim 1690-ima Madagaskar naseljavalo oko 1500 europskih pirata⁷², dok Earle smatra da je taj broj nije mogao biti veći od 600-700⁷³. Kad je došao kraj eri bukanira na Karibima, neki od njih su pobjegli na Madagaskar koji je bio jedno od najsigurnijih utočišta za pirate, dokazano neuspjehom pomorskih ekspedicija u 1690-ima u istrijebljivanju pirata s Madagaskara. Nešto kasnije, nakon što su pirati protjerani s otoka New Providence u Bahamima, neki od tih piratskih izbjeglica poput Christophera Condenta i Edwarda Englanda su se sklonili na tom otoku i uspostavili svoju bazu. Razlozi zašto je Madagaskar bio toliko popularan među piratima unatoč skromnim brojevima su, po Cordinglyju, njegova egzotična reputacija i nedostatak drugih europskih naseljenika, zbog čega je Madagaskar postao poznat kao piratski otok. Ubrzo su se počele širiti priče o piratima koji su živjeli poput prinčeva u raskošnom tropskom raju i koji su čak vladali nad domorodačkih plemenima. U stvarnosti je naselje na Madagaskaru bilo skromno, s nekoliko trošnih koliba, drvenim palisadama i nešto topova za obranu. Engleski gusar Woodes Rogers (budući guverner New Providencea) je saznao od dvojice bivših pirata koji su živjeli na Madagaskaru da je piratska prisutnost opala na svega 60 do 70 pirata i da su njihovi uvjeti života daleko od navodne kraljevske raskoši. Kada je 1719. godine brod Istočnoindijske kompanije St. George posjetio St. Mary's, našli su ostatke piratske družine kapetana Johna Halseya, svega 17 ljudi izmorenih od života u egzilu. Otok je ponovno dobio na važnosti kao piratsko gnijezdo nakon kraja pirata s New Providencea, no tome je ubrzo došao kraj kad je britanska Kraljevska mornarica pojačala svoju prisutnost u Indijskom oceanu i piratstvo je postalo preriskantno. Mnogi od tih bivših pirata su odlučili ostati na otoku i pomiješali su se s lokalnim stanovništvom.⁷⁴

⁷² Marley, *Pirates: Adventurers of the High Seas*, 117.

⁷³ Peter Earle, *The Pirate Wars* (London: St. Martin's Griffin, 2006), 122.

⁷⁴ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 143-146.

Vidimo, dakle, da je postojao broj piratskih zajednica na kopnu, no čini se da nijedna nije izdržala dugo. Njem. autor Heiner Treinen nudi jedan negativan pogled na tu temu: „Povijest parazitske radikalne demokracije na Karibima je završila kada su pirati sišli s svojih brodova. Nije zabilježen nijedan slučaj uspješne tj. dugotrajne piratske zajednice na kopnu i za to nije potrebno neko daljnje tumačenje. Postojali jesu pokušaji, no svrha tih zajednica nije bila uspostava anarhističkih kolektiva. Piratske zajednice na kopnu su većinom bilo osnivane zato što se pirati nisu mogli vratiti u svoje matične zemlje. Jedna zajednička značajka svih tih zajednica je njihov brz raspad – ako bi uspjeli sprječiti nasilne interne konflikte, to jest. Iako je bilo relativno malo vanjskog pritiska ne te zajednice, one nisu nikad mogla postati funkcionalne zajednice.“⁷⁵

6. 3. Piratski kodeks

Svaki piratski brod je imao svoj niz pravila koja bi bila zapisana i na koja bi svi članovi pristali dogovorom prije plovidbe. Kada bi se posada broda pobunila i okrenula piratstvu, to bi često bila prva akcija nakon preuzimanja broda. U kasnom 17. st. bukaniri su imali jedan oblik pisane povelje (*Charte-Partie*) koji je sadržavao uvjete službe, nadoknadu u slučaju smrti ili ozljede i dogovoren način podjele plijena. Ta povelja je bila smatrana pravnim dokumentom i čak je bila korištena za rješavanje sudskih sporova na jamajčanskim sudovima. Kako su bukanire u ranom 18. st. zamijenili pirati, te povelje su postale sličnije tajnim dogovorima nego legalnim dokumentima.⁷⁶

Dosta toga je napisano o egalitarizmu i demokratskoj prirodi ili, kako je povjesničar Franklin W. Knight to nazvao, „prkosnom, bezdržavnom, peripatetičkom kolektivitetu“⁷⁷ bukanirskih i piratskih zajednica na Karibima. Većina povjesničara koji se bave ovom temom se slažu da su piratske zajednice bile demokratskog karaktera, dok neki radikalniji povjesničari idu do te mjere da nazivaju bukanirske zajednice „najdemokratskije institucije na svijetu u 17.st.“⁷⁸ i „esencijalno komunističke u svom ustroju“.⁷⁹ Metafore poput „plutajuća

⁷⁵ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 147.

⁷⁶ *Isto*, 85.

⁷⁷ *Isto*, 83.

⁷⁸ *Isto*, 83.

⁷⁹ *Isto*, 83.

demokracija“ i „plutajuća republika“ se često nabacuju kroz piratsku historiografiju.⁸⁰ Počevši od bukanira, koji su se oko 1640. godine počeli nazivati Bratstvo obale, autorica Jenifer G. Marx navodi da „čovjek koji je htjeo postati članom ovog demokratskog bratstva se morao obvezati na strogi kodeks zvan Zakon obale“.⁸¹ Exquemelin navodi verziju tog kodeksa po kojem se mogu zaključiti njegovi najznačajniji aspekti, a to su: kolektivni i egalitarni način formuliranja točaka kodeksa, relativna jednakost udjela, zajedničko dogovaranje oko zaliha i opskrbe, kompenzacija za povrede, naglasak na poštenje i pravdu, kažnjavanje isključivanjem ili izbacivanjem i spominjanje robova kao valutne jedinice.⁸²

Postoje razlike između bukanirskog kodeksa i onog kojeg će kasnije slijediti pirati Zlatnog doba, a to su podjela udjela (u Zlatnom dobu će postati ravnopravnija) i privremen karakter nekih stavki, što znači da su neke stavke važile za trajanje određene ekspedicije umjesto na neki duži rok. Također, spominjanje robova kao potencijalne valutne jedinice predstavlja problem oko organizacije bukanirskih zajednica, gdje ideje bratstva i solidarnosti vrijede samo među bukanirima dok su ostali isključeni iz te jednadžbe. Ipak, ne može se poreći da su bukanirske zajednice i brodske posade bile „autonome jedinice koje su operirale pod demokratskim režimom“ i „da je čovjek koji je pripadao Bratstva obale bio, bez sumnje, smatran jednakim i imao je pravo glasa u donošenju odluka.“⁸³ Mnogi od principa koje su bukaniri slijedili će kasnije usvojiti pirati Zlatnog doba.

Što se tiče pravila koja su slijedili pirati Zlatnog doba, kapetan Johnson spominje tri detaljna piratska pravilnika koji su vrijedili na brodovima triju piratskih kapetana: Bartholomewa Robertsa, Georgea Lowthera i Johna Phillipa. Johnson piše da je pravilnik kapetana Phillipa prepisan od riječi do riječi, dok Robertsov sadrži „tek srž, dobiveno iz informacija samih pirata, s obzirom da su, prije nego što su ih zarobili, bacili preko palube original na kojeg su se zakleli i potpisali.“ za pravilnik kapetana Lowthera, kojega vrijedi ovdje navesti:

⁸⁰ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 83.

⁸¹ David Cordingly, *Pirates: An Illustrated History of Privateers, Buccaneers, and Pirates from the Sixteenth Century to the present* (London: Salamander Press, 1996.), 41.

⁸² Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 84-85.

⁸³ Isto, 85.

- I. Kapetan ima pravo na dva puna udjela; kormilar ima pravo na jedan i pol; liječnik, prvi časnik, glavni topnik i noštromo (vođa palube) imaju pravo na jedan i četvrtinu udjela
- II. Tko god bude osuđen krivim za uzimanje oružja bez dozvole ili bilo kojeg plijena kojega smo uzeli, te za bilo kakav napad ili maltretiranje drugoga člana posade će biti kažnjen kojom god kaznom kapetan i većina posade smatraju odgovarajućom.
- III. Tko god bude osuđen krivim za kukavičluk usred napada će biti kažnjen kojom god kaznom kapetan i većina posade smatraju odgovarajućom.
- IV. Ako bilo tko pronade kakvo zlato, dragulje, srebro, itd. na zarobljenom brodu i ne donese to kormilaru unutar 24 sata će biti kažnjen kojom god kaznom kapetan i većina posade smatraju odgovarajućom.
- V. Tko god bude osuđen krivim za kockanje ili prijevaru će biti kažnjen kojom god kaznom kapetan i većina posade smatraju odgovarajućom.
- VI. Tko god izgubi ud za vrijeme bitke će dobiti naknadu u vrijednosti 150 funti sterlinga i smije ostati s posadom ako smatra da je sposoban.
- VII. Milost će biti pružena kada bude zaslužena.
- VIII. Tko god uoči jedro na vidiku prvi će dobiti najbolje oružje pri ruci za vrijeme napada.⁸⁴

Iste točke se mogu naći u Robertsovom i Phillipsovom pravilniku. Doduše, njihove vezije su specifičnije oko kazni (smrtna kazna, napuštanje...) i sadrže neke zanimljive detalje: Phillipsov kažnjava npr. one koje se pokušaju pridružiti posadi drugog broda bez dopuštenja kapetana i ostatka posade, pušenje duhana unutar broda bez poklopca na luli ili nošenje svijeće bez svjetiljke te neodržavanje oružja. Robertsov specificira točke vezane uz demokratsku i komunalnu strukturu brodske posade: "Svaki čovjek ima pravo glasa u trenutnim poslovima; ima jednako pravo na prisvojene svježe zalihe ili alkohol i smije uživati u njima kad hoće, osim u slučajevima nestašice." Kazne u Robertsovom su slične nekim ranijim bukanirskim kaznenim postupcima, npr. „rezanje ušiju i nosa onome tko bude pronađen krivim, te ostavljanje krivca na obali, ali ne u nenaseljenom mjestu već negdje gdje će ga sigurno snaći tegobe.“ Također, dječacima i ženama nije bilo dozvoljeno biti na brodu i pravila navode da „ako bilo tko zavede ženu i dovede ju na brod prerusenu će biti kažnjen

⁸⁴ Isto, 85-86.

smrću.“ Od ostalih pravila, možemo spomenuti gašenje svijeća i svijetla poslije osam sati te davanje odmora glazbenicima na sabatni dan.⁸⁵

Uglavnom, iz ovih pravilnika možemo vidjeti znakove demokratske i egalitarne skupine te pažnju koju su piratske posude obraćale na organizaciju. To se pogotovo vidi u značaju kojeg je imao kormilar na brodu, čiju ulogu kapetan Johnson opisuje ovim riječima:“Mišljenje kormilara je kao ono muftije kod Turaka. Kapetan ne radi ništa što kormilar nije prethodno odobrio. Mogli bismo reći da je kormilar skromna imitacija rimskog tribuna među ljudima; on govori za posadu i ima njihove interese na umu.“⁸⁶ Rediker opisuje njegov položaj kao „dijelom tribun, dijelom medijator, dijelom logističar i dijelom čuvar mira na brodu“.⁸⁷ Dakle, mogli bismo skoro reći da je kormilar bio desna ruka kapetana, s moći veta na kapetanove odluke, i neki kormilari, poput „Calico“ Jacka Rackhama, su sami postali kapetani nakon što je ovaj bio ubijen ili smijenjen. Njegov položaj je bio važniji nego na brodovima druge prirode i jedan od ključnih aspekata u organizaciji pirata Zlatnog doba. Kormilar je, isto kao i kapetan, bio imenovan od strane posade. U jednom sačuvanom transkriptu suđenja piratima se spominje izvjesni John Archer, koji kad je bio upitan kako je došao do položaja kormilara je odgovorio da ga je posada jednostavno smatrala najsposobnijim za taj posao pa su ga zato odabrali.⁸⁸ Čini se da su pirati namijenili da pozicija kormilara smanji jaz između kapetana i posade te da pripazi da kapetanova moć ne zadre u autoritativnu tiraniju. No naposljetku je kapetan bio ultimativni gospodar broda u akciji i glavni autoritet, ali je za razliku od kapetana na drugim brodovima bio odabran od strane posade koja ga je isto tako mogla smijeniti ako njegovo zapovjedništvo ne bude zadovoljavajuće. Od ostalih časnika na brodu (koje bi izabrao kapetan i posada), treba spomenuti navigatora, koji je bio odgovoran za navigaciju (i često najpismenija osoba na brodu); noštrama ili vođu palube, koji je bio odgovoran za rad posade te rad opute (užadi i ostale opreme vezane za jedra) i jedrilja; glavnog topnika, koji je bio odgovoran za rad topničke posade i održavanje topova; broskog tesara i na kraju liječnika, na nekim većim brodovima.⁸⁹

⁸⁵ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 86-87.

⁸⁶ *Isto*, 88.

⁸⁷ Rediker, *Villains of All Nations*, 38.

⁸⁸ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 88.

⁸⁹ Konstam & Rickman, *Pirate: The Golden Age (Warrior)*, 14.

Jedino tijelo na brodu koje je imalo veću moć od kapetana je bilo zajedničko vijeće pirata, koje se regularno sastajalo i uključivalo čitavu posadu. Još je bukanirima bila poznata pomorska tradicija „ratnog vijeća“, gdje bi se najviši časnici sastajali i dogovarali strategije, koju su oni demokratizirali. Ravnajući se po izreci „svi smo u istom čamcu“, sve odluke bitne za dobrobit broda i posade je donosilo piratsko vijeće.⁹⁰ Glavna svrha vijeća, kao što je spomenuto u slučaju kormilara, je bila izabiranje časnika. Osim toga, vijeće je također odlučivalo gdje bi se mogli naći najbolji „ulovi“ i rješavalo nesuglasice koje su mogle remetiti funkcioniranje posade. Marcus Rediker tvrdi „da su odluke koje je piratsko vijeće donosilo bila svetinja. Čak i najhrabriji kapetan se nije usuđivao osporavati njihovu moć. Piratska vijeća su uklonila brojne kapetane i druge osobe s njihovih položaja.“⁹¹ U jednom slučaju kapetan Sam Bellamy je želio vratiti brod trgovačkom kapetanu kojemu su oduzeli teret, no posada je odlučila da se brod potopi. U jednom drugom slučaju kapetan Edward England je predložio da on i brod u pratnji napadnu portugalsku koloniju Gou u zap. Indiji, no njegova posada i posada drugog broda se nisu mogli dogovoriti, pa su na kraju odustali od tog pothvata.⁹² Ovakvi slučajevi nisu bili neuobičajeni na piratskim brodovima. Također, kao što je ranije spomenuto, posada je imala udjela u odlučivanju kazni za one koji su kršili pravila te su ponekad uslišavali molbe zarobljenika i prisilno unovačenih da ih se pusti.

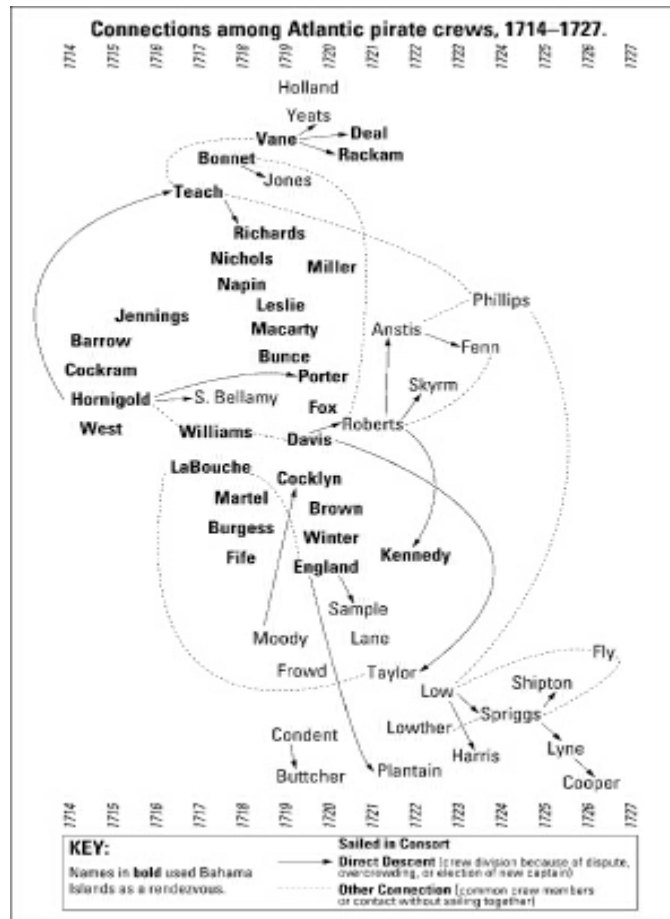
Slični pravilnici i običaji na piratskim brodovima tokom perioda Zlatnog doba piratstva dovode do zaključka da je doista postojala jedna zajednička piratska kultura. Autori poput Marcusa Redikera i Franka Sherrya potvrđuju to i na pomalo dramatičan način govore o osjećaju zajedništva i solidarnosti koji je prevladavao među piratskom zajednicom. Frank Sherry primjerice tvrdi da su neki pirati napadali određene mete iz lojalnosti prema braći piratima, navodeći primjer Crnobradog koji je, po Sherryu, napadao brodovlje iz mjesta gdje su pirati bili osuđivani i vješani, poput Nove Engleske. Rediker sumira svoje mišljenje o piratskoj solidarnosti sljedećim riječima:“ Pirati nisu vrebali jedni na druge. Radije, oni su dosljedno pokazivali solidarnost prema jedni drugima i visoko razvijenu grupnu lojalnost. Ovdje se mičem od eksternih socijalnih odnosa prema piratstvu do internih odnosa s ciljem da istražim tu solidarnost prema svojim „kolegama“ i izraženi kolektivistički etos. Pirati su imali dubok osjećaj zajedništva i pripadnosti. Često su iskazivali spremnost i voljnost da udruže snage s drugim piratima na moru i u lukama, iako su mnoge od tih posada bile stranci jedni

⁹⁰ Rediker, *Villains of All Nations*, 69.

⁹¹ *Isto*, 69.

⁹² *Isto*, 39.

drugima.“⁹³ On dolazi do zaključka da je oko 4000 pirata plovilo po Atlantiku tijekom vrhunca Zlatnog doba (od 1716. godine do 1726. godine), s nekih 1500 do 2400 na 20 do 25 brodova u isto vrijeme.⁹⁴

Slika 1. Poveznice među piratskim posadama na Atlantiku, preuzeto iz: Rediker, *Villains of All Nations*, 80.

Većina tih posada, kao što se može vidjeti u ovoj Redikerovoj tablici, su bile povezane na neki način kroz zajednička iskustva, bilo kao članovi posade ili prijateljski poznanici. Kako Rediker navodi, “uglavnom je unutar i kroz tu mrežu socijalna organizacija na piratskom brodu postala značajna, kroz prenošenje i očuvanje raznih običaja i značenja te strukturiranje i ovjekovječenje piratskog socijalnog svijeta.”⁹⁵ U slučajevima kada su članovi posade bili u konfliktu je znalo doći do srdačnog rastanka umjesto prepirki i nesloge. Naravno, postoji obilje slučajeva ne-srdačnih rastanaka gdje su manjine na brodu bile izbačene s broda, no Rediker nudi argument zašto je postojala dobra šansa za prethodni ishod: „Socijalna organizacija pirata je bila fleksibilna do određene mjere, ali nije mogla podnijeti kontinuirane

⁹³ Isto, 94.

⁹⁴ Isto, 29-30.

⁹⁵ Rediker, *Villains of All Nations*, 81.

konflikte. Oni koji su iskusili klaustrofobični i autoritarni svijet trgovačkog broda su itekako cijenili slobodu da jednostavno odu. Demokratski autoritet kod pirata je imao podjednako negativne i pozitivne učinke. Iako je stvarao kroničnu nestabilnost, također je garantirala kontinuitet; isti proces kojim su nove posade osnovane je osiguravao kulturalni kontinuitet među piratima.⁹⁶ Po Redikeru, progresivni karakter socijalne organizacije se može argumentirati elementima koji su već postojali u generalnoj mornarskoj kulturi u 17. st., nazivajući piratstvo „strukturu koja je nastala na temeljima kulture i društva anglo-američkih mornara 17. i prve polovice 18. st.“⁹⁷ Specifično, on navodi tri temeljne vrijednosti: kolektivism, protivljenje autoritetu i egalitarizam.

Jedno drugačije shvaćanje piratske zajednice, u suprotnosti s autorima poput Redikera i Sherrya koji govore o piratskoj solidarnosti i lojalnosti, je izraženo u ranim 80-ima 20. stoljeća u eseju naslova „Parasitäre Piraten“ („Parazitski pirati“) njem. autora Heinera Treinena. Treinen tvrdi da je piratska solidarnost bila više iskaz oportuniteta nego osjećaja lojalnosti i zajedništva: „Nečija odluka da se pridruži piratima kao nekakvoj organizaciji je bila isključivo bazirana na proračunu dobiti. To je bio jedini razlog zašto je kooperacija i prihvaćanje kolektivne moći funkcionirala u ovom sistemu. Piratska struktura je izdržala zato što je obećavala ispunjenje užitaka i individualnih ciljeva...Držanje do socijalne strukture među piratima je bilo suštinski privremeno.“⁹⁸ Treinen tvrdi također da je čak i relativni nedostatak rasne ili nacionalne diskriminacije među piratskim posadama bilo tek posljedica njihovog individualizma: „Dok su oni pljačkali, rasna i religijska diskriminacija se nije događala, iako su napadi često bili opravdani rasnim ili religijskim razlozima. No nedostatak diskriminacije ovdje nije neki utopijski anarhistički ideal. On postoji kada, kao u slučaju pirata, pojedinci koji surađuju zajedno nemaju zapravo interesa u zajedničkom životu; kada nema zajedničkih ciljeva.“⁹⁹ Treinenovi pogledi zvuče cinično, no postoje i primjeri koji prikazuju pirata u zajedništvu isključivo zbog taktičkih razloga ili zbog određenih egzistencijalnih okolnosti. Kapetan Johnson navodi primjer kapetana Nathaniela Northa koji je održavao svoju posadu zajedno isključivo iz navedenih razloga.¹⁰⁰ Uglavnom, Treinenovi pogledi i postojeći primjeri pokazuju da piratski ideali „bratstva“ vjerovatno nisu imali neku širu sociopolitičku viziju, što je možda odigralo ulogu u brzom kraju Zlatnog doba piratstva.

⁹⁶ Rediker, *Villains of All Nations*, 81.

⁹⁷ Marcus Rediker, *Between the Devil and the Deep Blue Sea: Merchant Seamen, Pirates, and the Anglo-American Maritime World, 1700–1750.*, (Cambridge, MA: Cambridge University Press, 1987.), 287.

⁹⁸ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 92.

⁹⁹ *Isto*, str. 93

¹⁰⁰ *Isto*, str. 93

6. 4. Piratski plijen

Još jedan veliki mit o piratima je onaj o piratskom blagu, o škrinjama punih zlata i dragulja. Ono što je vjerovatno pokrenulo taj mit su bile priče o bajoslovnom blagu kojega su Henry Avery i Thomas Tew uzeli s mogulskog broda u Crvenom moru. Istina je da takva blaga jesu postojala u obliku španjolskih flota s blagom, za vrijeme elizabetinskih „morskih vukova“ i ranih bukanira, no do početka 18. st. te flote su bile toliko dobro zaštićene da ih pirati nisu dirali, a velike pljačke španjolskog zlata su postale dijelom prošlosti. Izuzetak predstavlja pothvat pirata Henrya Jenningsa i nekolicine drugih pirata poput Charlesa Vanea, Benjamina Hornigolda i Samuela Bellamya, koji su rane 1716. godine opljačkali španjolsko blago s broda *Urca de Lima*, koji se nasukao na obali Floride nakon što je njegovu flotu uništio uragan. Iako je blago koje je Jennings uzeo bio samo dio ukupnog tereta flote (većina blaga je bila spašena i vraćeno u Havanu), Jenningsov ulov je ipak bio pozamašan: oko 87.000 funti u zlatu i srebru.¹⁰¹ Izuzev toga, pirati su rijetko kada nalazili na brodove pune škrinja s zlatom. Kovani novac nije bio toliko čest na Karibima i u Americi u 18. st. i rijetko kad je bio standardiziran. Naseljenici u Sjevernoj Americi nisu nosili puno novca sa sobom, a kovnica nije bila uspostavljena sve do poslije Američkog rata za nezavisnost. Trgovina između pirata i kolonista je započela protok prijeko potrebnog kovanog novca, a pirati su usto našli pogodno tržište za svoju ukradenu robu. Kovani novac iz raznih nacija je nesputano cirkulirao i svaki trgovac je sam razmjenjivao valutu. Koliko je taj problem bio prisutan govori i primjer iz Stevensonova *Otoka s blagom*, gdje je jedan (fiktionalni) lik posjedovao knjižicu s tablicama za pratvaranje engleskog, francuskog i španjolskog kovanog novca.¹⁰² Drugi problem koji je bio prisutan je to što žrtve pirata su rijetko imale puno novca kod sebe. Brodovi koji su prevozili značajne količine novca su bili rijetki i uvijek dobro zaštićeni, tako da su se pirati morali okrenuti drugim metama. Trgovački brodovi na Atlantiku su često prevozili teret poput šećera ili ruma s Jamajke, duhana iz Karoline i Virginije, kvalitetno drvo iz Centralne Amerike ili industrijski proizvedenu robu iz Europe, što ih je činilo pogodnim metama za pirate koji su mogli ukrasti taj teret i preprodati ga za dobru cijenu u mjestima gdje je bilo potražnje za tu robu. Najbolje mete su bili brodovi za trgovinu robljem, s obzirom da je trgovina robljem bila na vrhuncu i trokut trgovine između Afrike, Amerike i Europe je bio izvor ogromnih profita, i pirati su mogli ubrati velike nagrade zarobljavajući te brodove,

¹⁰¹ Konstam & Rickman, *Pirate: The Golden Age (Warrior)*, 8, 48-49.

¹⁰² Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 87.

ovisno u kojoj etapi putovanja su ih zarobili. Brodovi koji su plovili iz smjera zapadnoafričke obale su nosili roblje, bjelokost i začine, koje bi prodali u Americi i na Karibima, nakon čega bi utovarili šećer i rum za put nazad u Europu. Napadi na brodove s robljem su znali imati različite rezultate. Nekad bi piratske posade unovačili robove u svoju posadu, a nekad bi oni manje idealistički pirati i jednostavno prodali robove plantažama, njihovim originalnim odredištima.¹⁰³ Problem koji je tokom Zlatnog doba piratstva postajao sve veći je sama prodaja zarobljenog tereta. Piratima je za prodaju bila potrebna prijateljska luka, što je postalo rijetkost u godinama kada je kooperacija s kolonijalnom trgovcima prestala. Otok New Providence je neko vrijeme funkcionirao kao centar prodaje ukradenog tereta kojega se švercalo kroz luke na Karibima i sj. Americi, no nakon što je uklonjena piratska prisutnost u New Providenceu, piratima je ostalo malo opcija. Mogli su okušati sreću s rijetkim prijateljskim lukama ili usidriti se u nekom skrivenom zaljevu ili napuštenom otoku te pokušati prodati svoj teret prolazećim trgovačkim brodovima. Obje opcije su bile jednako riskantne i mnogi pirati su završili neslavno pokušavajući se riješiti tereta stečenog krađom.¹⁰⁴ To je značilo da u puno slučajeva kada bi pirati zarobili brod, njegov teret bi im bio od malo koristi.

Ono s čim se većina povjesničara može složiti je činjenica da piratski napadi nisu bili isključivo financijski motivirani. Problem s kojim su se pirati u Zlatnom dobu i kroz ostatak ljudske povijesti susretali je bila logistika. Piratski kapetani su konstantno morali brinuti o brodskim zalihama, pogotovo kapetani poput Bartholomewa Robertsa koji su bili na čelu velike posade. Mnogi brodovi su bili opljačkani ne zbog bogatog plijena, već zbog osnovnih potrepština.¹⁰⁵ Često bi se pirati zadovoljili s praktičnim predmetima poput oružja, zaliha, alata, odjeće, brodske opreme i ulovom koji je garantirao zadovoljnu posadu - pićem. Poslije najlukrativnijih tereta, rum (kao i ostala pića poput džina, konjaka, klareta i madeire) je bio uvijek dobrodošao dodatak brodskom skladištu, što ide ruku uz ruku uz imidž pirata koji neobuzdano i raskalašeno se opijaju. Ponekada bi, ako bi smatrali da je teret uistinu beskoristan, pobacali teret s broda i zapalili brod, a kapetana i njegovu posadu poslali u čamcu.¹⁰⁶ Kapetan William Snelgrave nam opet služi kao jedan od izvora o njihovom destruktivnom i objesnom ponašanju (kao i nekih podataka o piratima općenito) kada tvrdi da su pirati pod zapovjedništvom kapetana Howella Davisa „napravili takvu štetu tijekom

¹⁰³ Konstam & Rickman, *Pirate: The Golden Age (Warrior)*, 49-50.

¹⁰⁴ *Isto*, 50-51.

¹⁰⁵ Travers, *Pirates: A History*, 349-350.

¹⁰⁶ Konstam & Rickman, *Pirate: The Golden Age (Warrior)*, 50-51.

pljačke da bi brojnija skupina takvih zločinaca mogla u kratkom roku opustošiti veliki grad.“¹⁰⁷

Podjela plijena je uvijek bila mogući kamen spoticanja među piratima, stoga je sam proces dosta detaljno opisan u izvorima. Ako je broj piratskih brodova djelovao zajedno (kao u slučaju flote Bartholomewa Robertsa 1722.godine), plijen bi bio podijeljen jednako između svih brodova, u proporciji njihovih posada. Cilj takve podjele je bio sprječavanje šanse da ijedan brod pobjegne s glavninom plijena. Podjela se vršila na kraju putovanja, nakon dogovorenih dedukcija za one koji su pretrpjeli ozljede. Vizija pirata koji na plaži dijele škrinje s blagom je romantična fantazija: većinom bi se plijen (u obliku tereta) prodao nekom „posredniku“ u nekoj luci ili uvali, nakon čega bi se dobit podjelila među posadom. Neki oblici plijena, poput ruma ili nekog drugog alkoholnog pića, bi se podijelili odmah nakon uzimanja tereta, s obzirom da je čak i karizmatičan kapetan teško mogao spriječiti posadu da popije teret tijekom plovidbe. Naposljetku, piratska perspektiva je bila „ako se teret ne može potrošiti, pojesti ili popiti, koja korist od njega?“¹⁰⁸

6. 5. Anarhija

Postoji mnoštvo asocijacija pirata Zlatnog doba s anarhijom. Zapravo, čini se da skoro svaka knjiga koja se bavi piratima sadrži neke poveznice s anarhijom, bez obzira na autorovo političko uvjerenje - “anarhično ponašanje“, „anarhične posade“, „plutajuća anarhija“, „seksualna i kulturna anarhija“, „disciplinirana anarhija“ i još mnoštvo drugih anarhističkih referenci.¹⁰⁹ Ako izuzmemo reference koje su bile tek negativno pridjevi od strane konzervativnijih autora, svejedno nam ostaje pitanje: da li su pirati Zlatnog doba bili doista anarhisti?

Autor Gabriel Kuhn nudi dva odgovora na to pitanje: 1. Ako primjenimo naziv anarhist na sve pojedince koji su živjeli izvan kontrole države ili bilo kojeg oblika institucionaliziranog autoriteta, onda su pirati Zlatnog doba bili svakako anarhisti – isto toliko koliko su i nomadski primitivni ljudi koje su uspoređivali s piratima bili anarhisti. 2. Ako biti anarhist znači svjesna realizacija socijalnih ideala univerzalne jednakosti i pravde, onda su

¹⁰⁷ Isto, 50-51.

¹⁰⁸ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 149.

¹⁰⁹ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 95.

pirati Zlatnog doba bili nikakvi anarhisti, s obzirom da postoji puno indikatora da nisu imali nikakve socijalne ideale, ili barem ništa naprednije od usko vezane zajednice „bratstva“ s lojalnosti prema zakletoj braći i nikom drugome.¹¹⁰ Njihov anarhizam je ležao u njihovom odbijanju institucionaliziranog autoriteta i pokušajima stvaranja egalitarne zajednice.¹¹¹ Kuhn citira autora Chrisa Landa koji o tome kaže sljedeće: „Pristajući na ova pravila, mornar bi se pridružio piratskoj zajednici i pristao na običaje koji su tu zajednicu održali unatoč nedostatku vrhunarnog zakona – poput državnog zakona ili religije – koji bi održavao red. U tom smislu je organizacija piratskog broda u ranom 18. st. bila eksperiment u radikalnim, anarhističkim oblicima demokratskog sistema koji su bili u suprotnosti autoritativnim sistemima na konvencionalnim brodovima.“¹¹² U svakom slučaju, nije bilo anarhizma u smislu borbe za boljitak svih zato što su akcije pirata često proturječile anarhističkim principima i sabotirale bi takvu borbu. Usprkos tome, njihov buntovni anti-autoritativni stav i utopijski mikro-demokratski eksperimenti nam ostaju od velikog značaja i „inspirativni za moderne radikalne adaptacije piratstva“¹¹³.

¹¹⁰ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, str. 95-96

¹¹¹ *Isto*, 95-96.

¹¹² *Isto*, 96.

¹¹³ *Isto*, 96.

7. Piratske taktike i način ratovanja

7. 1. Piratsko oružje

Pirati općenito nisu vidjeli puno koristi od borbe. Osim očitih razloga, poput rizika od ozljede ili smrti, glavni razlog je bio to što je borba mogla oštetiti brod koji je sadržavao dragocjeni teret, a i sam brod je bio nagrada po sebi. Stoga su pirati preferirali taktike zastrašivanja i predaju protivnika bez borbe. Kada bi ta opcija propala, međutim, pirati su bili spremni za očajničku borbu. Znali su da ih vjerovatno čeka smrt, bilo u borbi ili od smaknuća vješanjem. Piratske taktike su većinom ovisile o veličini i broju brodova na obje strane. Računali su na brzinu i manevrabilnost svojih brodova i u nekim slučajevima na podršku većih brodova u svojoj floti. Dva piratska broda, s ukupno 50 topova između njih, su se mogla suprotstaviti skoro bilo kojoj meti osim velikih linijskih brodova.¹¹⁴

Uz umijeće plovljenja, piratu je bila potrebna i borbena sposobnost. Već je spomenuto da je piratski brod imao više topova nego trgovački brodovi, a piratski topnici, s obzirom da su mnogi pirati bili bivši pomorci koji su služili na ratnim i trgovačkim brodovima, su pokazivali određenu razinu vještine rukovanja njima. Topovi su bili privezani užetom da spriječe kotrljanje unazad i za vraćanje topa nazad u položaj zbog trzaja. Topovska oprema je bila slična onoj za topove na kopnu, s lopaticom za barut od bronce ili drveta da ne izazove slučajne iskre i nabijačem/spužvom za top. Uz standardno topovsko naoružanje, neki brodovi su također imali male okretno topove montirane na palubi protiv neprijateljskih posada.¹¹⁵

Za razliku od trgovačkih i ratnih brodova, oružja na piratskom brodu nisu bila zaključana u škrinji pod nečijom kontrolom već je svaki pirat imao oružje spremno i očekivalo se od njih da ih redovno čiste. Bilo kupljeno ili nabavljeno kroz pljačku, oružje engleskog, francuskog, španjolskog i nizozemskog porijekla je kolalo među piratima. U bliskoj borbi na palubi, pirati i mornari općenito su preferirali kratka oružja poput mornarskih

¹¹⁴ Konstam & Rickman, *Pirate: The Golden Age (Warrior)*, 37.

¹¹⁵ *Isto*, 38

sablji (eng. *cutlass*), sličnim mačetama. Te sablje su imale blago zakrivljene oštrice od 71 cm, primarno za sijecanje i rezanje umjesto ubadanja, i nisu zahtijevale puno vještine da budu efektivne. Osim mačeva, korištene su i mornarske sjekire i koplja. Sjekire, s oštricom na jednoj i šiljkom s druge strane, su bile za sijecanje užadi, drveta i ljudskih glava, dok su mornarska koplja bila obična kratka koplja s jednostavnim dizajnom. Nož, koji je svaki mornar imao uz sebe, je bio rijetko korišten kao oružje u borbi. Od vatrenih oružja, muškete su korištene za eliminaciju iz daljine, često iz osmatračnice na vrhu jarbola, dok su pištolji i kratke širokocijevne puške (eng. *blunderbuss*, efektivno tadašnji ekvivalent sačmarice) korištene za borbu iz blizine. Granate ili *grenados* od lijevanog željeza ili improvizirane od boca su također korištene.¹¹⁶

Nije skroz jasno kako su pirati nosili vatreno oružje tog perioda i municiju za to. Johnsonova *Opća povijest* spominje da su Bartholomew Roberts i Crnobradi obojica nosili nekoliko pištolja u futrolama preko tijela. Pištolj u futrola od platna je pronađen u olupini piratskog broda *Whydah*, tako da se čini da je ta činjenica istinita. Za razliku od oružja na trgovačkim i ratnim brodovima koje je bilo čuvano u škrinjama, pirati su vjerovatno nosili svoje u futrolama ili koricama koje su nosili preko ramena ili oko pasa i te futrole i korice su vjerovatno sadržavale elemente kože ili mjedi za zaštitu od vlage. Što se tiče municije, čini se da su početkom Zlatnog doba dvije metode nošenja municije bile u uporabi. U olupini broda iz 1690. godine koji je prevozio vojnike iz Massachusettsa arheolozi su našli kasni oblik pojasa s streljivom (tzv. „apostolski pojas“, zato što je uz olovne kugle sadržavao 12 spremnika s barutom), uz kutiju s nabojima koji su bili sljedeća etapa u evoluciji streljiva (kombinacija baruta, papirnog punjenja i olovnih kugli u jednom paketu). No u olupini *Whydaha* su nađene samo kutije s nabojima, što sugerira da su apostolski pojasevi bili već zastarjeli i tranzicija na novo streljivo je bila dovršena. Te kutije s nabojima su bile nošene na pojasevima i možda preko ramena, iako za to nema nađenih dokaza.¹¹⁷

7. 2. Piratski napadi

Po Konstamu, piratstvo je jedan od ultimativnih zločina iz prilike, s obzirom da su na moru prilike da se meta unaprijed identificira i onda uz pažljivo planiranje zarobi bile

¹¹⁶ Konstam & Rickman, *Pirate: The Golden Age (Warrior)*, 38-39.

¹¹⁷ *Isto*, 40-41.

rijetke.¹¹⁸ No to ne znači da su pirati ulijetali u borbu bez promišljanja. Uspješan napad bi počeo procesom pronalaženja mete. Za razliku od mornaričkih eskadrona koji bi plovili u liniji i tako pretraživali širok prostor na moru, pirati bi često operirali sami ili uz jedan-dva saveznička broda tako da su njihove opcije bile ograničene. Tipična piratska šalupa s osmatračnicom na vrhu jarbola je mogla primijetiti drugo plovilo na udaljenosti do 20 milja (pod pravim uvjetima, po noći ili u lošim vremenskim uvjetima pronaći drugi brod je bilo skoro nemoguće). Da bi se približio meti, piratski brod bi ponekad doplovio pod lažnom prijateljskom zastavom ili bi prurušili brod prekrivši otvore za topove i dodajući teret na palubu. Sličnu taktiku su upotrebljavali i trgovački brodovi koji bi naslikali lažne otvore za topove i davali privid da su bolje naoružani.¹¹⁹ Jednom kada bi uočili metu, pirati bi procijenili naoružanje, broj posade i brzinu mete. Ti faktori su bili ključni u donošenju odluke da li će slijediti metu i prestići ju ili odustati.

Iako su pirati imali reputaciju kao žestoki borci, znali su da mogu malo dobiti i puno izgubiti borbom, stoga su radije pokušavali zastrašiti svoje mete da se predaju bez borbe. Piratski način ratovanja je više naginjao psihološkom ratovanju nego izravnom. Otkrili su da obznana njihove prisutnosti s topovskim hicem i vijorećom crnom zastavom luči dovoljno dobre rezultate u zastrašivanju. Kako bi se približavali meti, pirati bi izašli na palubu naoružani i često pijani (alkohol bi ulio hrabrost („nizozemska hrabrost“) i otupio bol od ranjavanja). Često bi počeli neku vrst borbenog rituala gdje bi plesali po palubi, zveckali oružjem, režali i izvikivali pokliče.¹²⁰ Također bi izvikivali uvrede meti, posebice kapetanu (zabilježen je primjer pirata Johna Russela, koji je 1722. godine blizu Kapverdskih otoka kapetanu trgovačke šalupe *Dolphin* izviknio: „Pseto! Kujin sine! Prebiti ću te nasmrtno – i nastaviti ću te tući nakon toga!“).¹²¹ Taj ritual je imao dvije svrhe: zastrašivanje i ohrabrivanje. Primjere psihološkog ratovanja možemo vidjeti i u osobama samih piratskih kapetana. Edward „Crnobradi“ Teach je poznat upravo po svojoj navici paljenja fitilja koje bi stavio pod kapu da poprimi divlji, zastrašujući izgled. Raskošna i veličanstvena odjeća Bartholomewa Robertsa koju je po Johnsonu nosio prije svoje posljednje bitke je možda trebala izazvati divljenje i poštovanje kod njegovih neprijatelja.¹²² Ako ove metode ne bi uspjele izazvati predaju, onda bi pirati prešli u napad. Prioritet napada bi bio

¹¹⁸ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 117.

¹¹⁹ Isto, 80.

¹²⁰ Konstam & Rickman, *Pirate: The Golden Age (Warrior)*, 44.

¹²¹ Isto, 44.

¹²² Isto, 44.

onesposobljavanje broda. Sa mušketama bi s palube ili užadi pokušali pobiti članove posadu i kapetana, dok bi topovi ispucavali topovske kugle s lancima koje bi znatno oštetile jedra, jarbole i užad. Također bi bacali granate, bilo od lijevanog željeza ili improvizirane od boca. Sljedeća faza napada je bila manevriranje broda tako da budu bokom nasuprot pramca ili krme, spriječavajući neprijateljski brod da okrene svoj bok i otvori paljbu. Ako bi bili nasuprot krmi, mogli su onesposobiti kormilo, a ako bi bili nasuprot pramca, onda su mogli pokušati navesti neprijateljski brod da se kosnikom pramca zapetlja za užad piratskog broda. Tek u krajnjem slučaju bi pirati pokušali abordažu, tj. popeti se na brod i osvojiti ga silom.¹²³

Ako bi posada broda pod napadom se ipak odlučila oduprijeti, borba koja bi uslijedila bi bila kaotična u najmanju ruku. S obzirom da obje strane nisu nosila uniforme (britanska Kraljevska mornarica nije imala standardizirane uniforme sve do 1740-ih), bilo je teško razlikovati neprijatelja od saveznika u oblaku dima mušketa i topova. Jedan scenarij s katastrofalnom završetkom se odigrao u slučaju borbe između engleskog trgovačkog broda *Bauden* i piratskog broda *Trompeuse*, gdje su pirati uspjeli onesposobiti pramac i pokušali prerezati užad jarbola, ali su se našli pod teškom paljbom mušketa i pištolja te su neki pirati pali u more ranjeni ili mrtvi. U međuvremenu su topovi nastavili s isprekidanom paljbom i jedan hitac je zapalio zalihe baruta na trgovačkom brodu i izazvao eksploziju. Bitka je završila loše za obje strane, s oba kapetana među mrtvima i piratima koji su bili prisiljeni otići praznih ruku i s velikim gubicima. Slučajevi s ovakvim posljedicama nisu bili nerijetki u okršajima pirata.¹²⁴

Na brodu, koji je bio dosta koncentriran i uzak prostor, ozljede od vatrenog i hladnog oružja bi bile mnogostruke i borba na brodu je bila na neki način gora nego na kopnu. Okruženi vodom i bez puno prostora za kretanje, pirati bi zadobili teške rane. Piratski kapetan Philip Lyne je bio odveden na suđenje 1726. godine bez da su mu rane bile tretirane i novinski izvor o tom suđenju spominje da su mu navodno rane bile toliko stravične da mu je jedno oko bilo izbijeno i visilo na licu zajedno s dijelom nosa.¹²⁵ Brodski doktor, koji je u najboljem slučaju bio mornar s puno praktičnog iskustva s ranama, a u najgorem slučaju brijač ili stolar dobar s pilom, nije mogao ponuditi bolju medicinu od ruma za anestetik i oštre pile za amputacije. Čak i ako bi pacijent preživio grubu operaciju, još uvijek je mogao podleći

¹²³ Konstam & Rickman, *Pirate: The Golden Age (Warrior)*, 44-45.

¹²⁴ *Isto*, 45-46

¹²⁵ *Isto*, 48

gangreni ili infekciji, tako da bi se popis ranjenika kroz tjedan nakon borbe pretvorio u popis mrtvih.¹²⁶

Kao što je već spomenuto, pirati su većinom uspijevali zarobiti brodove bez borbe. Poneki dobro oružani trgovački brod bi pružio otpor, a u nekim slučajevima bi čak i uspio odbiti pirate koji bi odustali i otplovili dalje u potrazi za drugim plijenom. No u nekim drugim slučajevima bi pirati ustrajali u svojoj namjeri i uslijedila bi krvava borba. Jedan takav slučaj je zabilježen u zapisima škotskog kapetana Jamesa McRaea, zapovjednika istočnoindijskog broda *Cassandra*, koji opisuje okršaj u srpnju 1720. godine između njega i pirata Edwarda Englanda koji je napao s dva piratska broda, jedan s 30 topova i drugi s 34. McRae, kojega je napustila pratnja od dva broda, zapisuje:“ Iako smo smatrali bez sumnje da će nam se *Greenwich* pridružiti, kada se približio milju udaljenosti od nas i promatrao, ipak su nas on i *Osunder* napustili, ostavivši nas u borbi protiv naših barbarskih i nehumanih dušmana, s njihovim crnim i krvavim zastavama koje su se vijorile iznad nas i bez najmanje nade da ćemo izbjeći maču. No Bog, u svojoj providnosti, je odlučio drukčije, jer, unatoč njihovoj superiornosti, smo se borili neka tri sata s njima, za kojih je veći od njih dva primio nekoliko hitaca, što ih je natjeralo da zastanu i začepe proboje. Drugi se svim silama trudio da se ukrca, veslajući s svojim veslima i više od jednog sata na udaljenosti od pola brodske dužine do nas, no zahvaljujući dobroj sreći uspjeli smo raznijeti njihova vesla u komadiće, što ih je spriječilo i na taj način spasilo naše živote. Oko 4 sata, većina časnika i ljudi na palubi je bila ili mrtva ili ranjena, a veći brod je u svoj ustrajnosti slijedio nas, uvijek na kabl¹²⁷ udaljenosti od nas, ponekad ispalivši salvu s boka. Bez nade da će nam kapetan Kirby priteći u pomoć, nastojali smo se domoći obale... Ovdje smo imali još nasilniji okršaj nego prije. Svi moji časnici i većina mojih ljudi su se ponijeli s neočekivanom hrabrošću, i s obzirom da smo imali znatnu prednost s našim bokom okrenutim prema njegovom pramcu, nanijeli smo mu veliku štetu. Da nam je kapetan Kirby priskočio u pomoć, vjerujem da bismo ih svladali...Oko 5 sati, *Greenwich* je ležao daleko od nas na moru, ostavivši nas da se borimo za gole živote u raljama smrt, što je drugi pirat primijetio i doplovio ispod naše krme. Do tada su mnogi od mojih ljudi bili ubijeni ili ranjeni, bez imalo nade da ćemo preživjeti napad naših razbješnjelih barbarskih osvajača. Kada su se pirati ukrcali, sasjekli su bez milosti trojicu naših ranjenika.

¹²⁶ *Isto*, 48

¹²⁷ Kabel je mjerna jedinica za duljinu koja se koristi isključivo u pomorstvu. Vrijednost mu je 1/10 nautičke milje ili 100 hvati (fathoma). Naziv je dobio po brodskom sidrenom lancu (engl. cable) iz vremena jedrenjaka. Uzeto iz: „Navy Slang: Cable – Curry“, Royal Navy, 2007, pristup ostvaren 30.7. 2019., <https://web.archive.org/web/20080707042523/http://www.royal-navy.mod.uk/server/show/nav.3807#content> .

Naredio sam svima koji su mogli da se sklone u čamac pod okriljem dima, tako da je većina ili plivanjem ili čamcem stigla do obale do 7 sati. Ja, sa nekolicinom svojih ljudi, sam pohitao do Kingstowna, 25 milja od nas, gdje sam stigao sljedeći dan, skoro mrtav od umora i gubitka krvi iz rane na glavi koju sam zadobio od muškete.“¹²⁸ Slični brutalni scenariji se ponavljaju i u zapisima o okršajima s drugim piratima, uključujući Bartholomewa Roberta, Stedea Bonnetta i jedan od najpoznatijih okršaja, onaj između Crnobradog i poručnika Roberta Maynarda iz brit. Kraljevske mornarice. Ovakvi okršaji su bili kontrast „urednim“ pomorskim akcijama, gdje bi dvije strane razmjenjivale topovske salve s udaljenosti. Piratske pomorske akcije su bile mnogo prljavije: obje strane su znale da im se neće pružiti milost i pokušavali su ostvariti pobjedu pod svaku cijenu, koristeći terensku prednost (plićaci, koraljni grebeni, itd.) i kombinirane manevre uz borbu iz blizine.

¹²⁸ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 141-144.

8. Kraj Zlatnog doba piratstva

8.1. Uloga kapitalizma u kraju Zlatnog doba piratstva

Ključan faktor u usponu i padu Zlatnog doba piratstva je bila jedna dominantna sila u svjetskoj povijesti (pogotovo u 17. i 18. st), usko povezana s komercijalnim interesima – kapitalizam. Neki autori spominju „piratski imperijalizam“ govoreći o načinu na koje su svjetske sile podržavale ili tolerirale piratstvo/gusarstvo zbog ako je to značilo poboljšanje trgovine.¹²⁹ Chris Land opisuje ulogu bukanirskih gusara sljedećim riječima: „Gusari su općenito bili unajmljeni od poglavara država da ometaju trgovinu neprijateljskih sila i da pljačkaju za krunu. Oni su bili agenti jedne primitivne forme akumulacije u službi monarhija. Kao što Jacques Gélinas piše, ovaj period je bio krucijalan za monetizaciju europske ekonomije i kraj primitivne razmjene, pogotovo kroz eksploataciju astečkog i inkanskog zlata i srebra iz Južne Amerike. Bez monetizacije ne bi došlo do generalizacije proizvoda i industrijski kapitalizam kojega mi poznajemo se ne bi razvio. Pirati su bili neophodni za eventualni razvitak industrijskog kapitalizma u Engleskoj.“¹³⁰ Naravno, to nije vrijedilo samo za Englesku i njene europske rivale, nego i za Amerike i Karibe također. Bukaniri su se pokazali neophodnima za infiltraciju europskih sila u teritorije koje su pripadali Španjolskoj. Prvo su destabilizirali španjolski kolonijalni sistem i omogućili drugim nacijama da uspostave uporišta u Novom Svijetu. Zatim, nakon što su se te nacije čvrsto konsolidirale u kolonijama, su pokrenuli jedan grubo oblik podjele prihoda s njima. Kolonije, koje su pokušavale pokrenuti jaku ekonomiju, su prihvaćale gusare i pirate sve kroz Zlatno doba piratstva. Dvije kolonije s možda najgorom reputacijom za to su bile Karoline i Rhode Island, gdje je u jednom slučaju kažnjenik koji je priznao krivnju za piratstvo bio oslobođen zato što je porota uvjerala suca da je krivo čuo. Kuhn spominje pokojnog američkog povjesničara Johna Franklina Jamesona koji u svojoj knjizi *Gusarstvo i piratstvo u kolonijalnom periodu (Privateering and Piracy in the Colonial Period)* (1923.) tvrdi da su aktivnosti pirata i gusara imala značajan utjecaj na razvoj američke trgovine i naziva gusarstvo jednom od vodećih djelatnosti u određenim periodima, npr. u Američkom ratu za nezavisnost.¹³¹

¹²⁹ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 147.

¹³⁰ *Isto*, 148.

¹³¹ *Isto*, 148.

Nakon što je španjolska dominacija na Karibima i Amerikama bila prekinuta i druge kolonijalne sile su uspostavile čvrstu ekonomiju u svojim kolonijama, bukaniri i pirati su prestali biti korisni plaćenici i postali smetnja te potencijalna opasnost. Više autora je ponudilo svoje mišljenje na taj razvoj situacije. Janice E. Thomson spominje da je kolonijalna podrška piratima smanjila pred kraj 17. stoljeća, kada je broj pirata koji je operirao blizu istočne sjevernoameričke obale nadmašivao količinu luksuznog plijena pa su stoga pirati počeli uzimati kolonijalna dobra poput duhana.¹³² Konstam zaključuje da je sociopolitička klima postala nepogodna za pirate kada je piratstvo počelo ometati ekonomski napredak američkih kolonija i uzimati dio profita europskih trgovaca i investitora.¹³³ Slično tvrdi i Earle kada spominje promjenu mišljenja prema piratima u trgovačkim i mornaričkim krugovima.¹³⁴ On također spominje da su pirati Zlatnog doba imali simpatizere čak i kad su guverneri prešli na stranu protiv pirata, većinom među siromašnijim kolonistima koji su htjeli kupovati piratska ukradena dobra na jeftino. Oni među bogatijima, koji su imali bogatstvo za štititi i koji su već profitirali od gusarstva u prijašnjem stoljeću, su bili ti koji su se žestoko zalagali za istrijebljenje pirata.¹³⁵ Chris Land to sumira na sljedeći način: „Kako su trgovački kapitalizam i otvoreniji oblik trgovine postali dominantni oblik akumulacije a Francuska, Engleska i Španjolska su ušli u period relativnog mira, piratstvo je postajalo sve više i više smetnje efikasnom razvoju svjetske trgovine i pirati su prestali biti politički ili ekonomski korisni. Pirati su postali problem kojeg je trebalo istrijebiti.“¹³⁶ Njihova eventualna sudbina, kao i ona bukanira, je bila ista sudbina svih „socijalnih bandita“ koje opisuje Eric Hobsbawm: „S ekonomskim razvojem bogati i moćni će sve više početi vidjeti razbojнике kao prijetnju koju treba istrijebiti nego kao jedan faktor među mnogima u igri moći. Pod takvim okolnostima razbojnici postaju trajni otpadnici.“¹³⁷

Rat za španjolsku baštinu predstavlja posljednji zastoј u zajedničkim naporima kolonijalnih sila da izbrišu Zlatno doba piratstva iz jednadžbe. Sposobni pomorci, tj. gusari su bili opet potrebni i granice piratstva i gusarstva su opet postale nejasne. Nakon što je rat završio i više nije bilo potrebe za gusarima, kolonijalne vlasti su se udružile u kampanji protiv svih morskih pljačkaša koji su postali „užas trgovačkog dijela svijeta“. Po nekim autorima

¹³² Janice E. Thomson, *Mercenaries, Pirates, and Sovereigns: State Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe* (Princeton, NJ: Princeton Press, 1994.), 50.

¹³³ Konstam, *History of Pirates*, 138.

¹³⁴ Earle, *Pirate Wars*, 135.

¹³⁵ Isto, str. 147.

¹³⁶ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 150.

¹³⁷ Eric Hobsbawm, *Bandits*, (New York: Pantheon Books, 1981.), 82.

piratske posade poput Robertsove su skoro dovele trgovinu oko Antila do totalnog zastoja.¹³⁸ Anglo-američki pirati Zlatnoga doba su po Redikeru „practicirali metode indirektnog terora, stvorivši krizu za imperijalizam s svojim nemilosrdnim napadima na trg. brodovlje i internacionalnu trgovinu“¹³⁹. Njihove metode nisu bile ograničene samo na pljačku, već i na destrukciju. Svjedočanstvo o napadu Robertsove posade na jedan trgovački brod, izdano u *Boston Newsletteru* 1720. godine, opisuje njihovo destruktivno ponašanje: “Sljedeća stvar koju su učinili je bilo ispod palube, gdje su u ludilu i bijesu poput furija ušli te sjekirama i sabljama izrezali, isjekli i razbili škrinje, kutije, sanduke i vreće. Kada bi naišli na dobra koja nisu htjeli nositi preko palube, bacili bi ih u more umjesto da ih ostave u potpalublju.”¹⁴⁰ Peter Earle tvrdi da su „možda iznad svega, pirati voljeli paliti brodove iz čiste radosti, gledajući simbole svijeta kojeg su ostavili iza sebe u plamenu. Jedan zarobljeni pirat, kada je bio upitan zašto su palili brodove čije uništenje nije donosilo ikome ikakve koristi, se nasmijao i odgovorio 'iz zabave'“¹⁴¹. Opet, ovakvi opisi podsjećaju na Hobsbawmove socijalne bandite: “Primitivni pobunjenici nemaju nikakav pozitivan program, samo negativan program koji ima cilj ukloniti superstrukturu koja sprječava ljude da žive dobro i pošteno, kao u 'dobre stare dane'. Da ubiju, posijeku i unište sve što nije potrebno i korisno čovjeku s plugom ili pastirskim štapom; da ukinu korupciju i ostave samo ono što je dobro, čisto i prirodno....Njihova socijalna pravda je bila destrukcija.”¹⁴² Nimalo iznenađujuće, kolonijalne vlasti su uskoro počele raditi sve unutar njihove moći da unište „kontrakulturu pirata Zlatnog doba koja je stajala naspram civilizacije atlantskog kapitalizma“ .¹⁴³

Izgledi pirata da pobijede u svom ratu protiv civilizacije su bili nedvojbeno loši. Za razliku od bukanira koji su došli prije njih, pirati nisu imali beneficiju legitimnosti od vlada i stoga su bili osuđeni na brzo istrijebljenje.¹⁴⁴ Razdoblje od 1722. godine (godina kada su Bartholomew Roberts i njegova posada poraženi) do 1726. godine bi se moglo nazvati početak kraja Zlatnog doba piratstva, kada se tijekom rata protiv pirata okrenio u korist njihovih neprijatelja i kada se zadnja generacija pirata Zlatnog doba borila ne toliko za plijen koliko za vlastiti život. Malo pirata je ostalo aktivno u tom razdoblju, a posljednji kapetani poput Edwarda Lova, Johna Russela, Francisa Spriggisa i Williama Flyja su bili nemilosrdno

¹³⁸ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 150.

¹³⁹ Rediker, *Villains of All Nations*, 15.

¹⁴⁰ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 151.

¹⁴¹ Earle, *Pirate Wars*, 178–179.

¹⁴² Hobsbawm, *Bandits*, 56.

¹⁴³ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 151.

¹⁴⁴ *Isto*, 152.

lovljeni od strane mornarice.¹⁴⁵ Sastav piratskih posada se također promijenio: s mnogim bivšim bukanirima i gusarskih veterana rata za Španjolsku baštinu među mrtvima (ili umirovljenima, što je bila rijetkost), većina piratskih posada u ovom su došli s trgovačkih brodova kao zarobljenici natjerani u službu. Ideja piratskog „bratstva“ se raspala i novi pirati su počeli primjenjivati sve nasilnije i podmuklije taktike (John Russell npr. je izrazito često isticao englesku zastavu umjesto piratske da iznenadi protivnike). 1726. godine u Bostonu na vješalima umire William Fly, posljednji poznatiji pirat koji je operirao po Atlantiku. Slična sudbina je zadesila francuskog pirata Oliviera Levasseura (poznatog pod nadimkom La Buse) četiri godine kasnije na francuskom otoku Bourbon (danas Réunion) u Indijskom Oceanu.¹⁴⁶ Njihove smrti možemo uzeti kao definitivne točke kraja Zlatnog doba piratstva u Atlantskom i Indijskom oceanu. Rat protiv pirata i krijumčara je završio i more Atlantika je bilo sigurno opet za trgovce. Licemjerje vlasti koje su lovile pirate kroz 17. i 18. st. je primjetno u viđenjima njihovih istodobnika i autora u 20. st. Pirat John Quelch, obješen u Bostonu 1704. godine, je izjavio prije smaknuća, govoreći o ljudima na visokim društvenim položajima koji su zgrnuli bogatstvo na upitan način, da „i oni pripaze kako unose novac u Novu Englesku, inače će i oni visjeti“.¹⁴⁷ Povjesničar David F. Marley, misleći na dvostruke standarde koji su važili za morske pljačke tokom stoljeća, je izjavio za Bartholomewa Robertsa: „Da je rođen stoljeće i pol ranije, njegova inteligencija, karizma i hrabrost bi mu možda donijele vitešku titulu.“¹⁴⁸

Uloga kapitalizma u eliminaciji piratske prijetnje se ne može zanemariti, s autorima poput Redikera koji ga smatraju primarnim faktorom u priči o propasti pirata: „Ako je plantaški kapital, u savezu s trgovačkim kapitalom gradova, ubio prvu generaciju pirata – bukanire 1670-ih – i ako je kapital Istočnoindijske kompanije ubio pirate 1690-ih, kada su kompanijini brodovi bili žarišta pobuna i ustanaka, onda je kapital trgovine afričkog roblja ubio pirate ranog 18. st. Pirati su poremetili trokut trgovine u Atlantskom oceanu i to se nije moglo tolerirati. Do 1726. godine pomorska država je uklonila glavnu prepreku prema akumulaciji kapitala u rastućem atlantskom sistemu.“¹⁴⁹ Zlatno doba piratstva je bilo jedna od najvećih prepreka internacionalnoj pomorskoj trgovini i kapitalizmu te je ostalo zapamćeno kao simboličan kontrast atlantskom kapitalizmu i kulturi izvlaštenja i eksploatacije.

¹⁴⁵ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 17-18.

¹⁴⁶ *Isto*, 17.

¹⁴⁷ *Isto*, 153.

¹⁴⁸ Marley, *Pirates: Adventurers of the High Seas*, 143.

¹⁴⁹ Rediker, *Villains of All Nations*, 145.

Individualni činovi piratstva i gusarstva su se nastavili događati tijekom 18. st. i nadalje, ali s mnogo manjom frekvencijom i bez devastatnog učinka na trgovinu u atlantskom području.

8.2. Suzbijanje piratstva na Atlantiku kroz eliminaciju kolonijalne podrške

Razlozi za kolonijalnu podršku piratima su bili mnogi. Pirati su bili dobavljači dobara koja su bila teška za nabaviti uz postojeće aktove o plovidbi (*Navigation Acts*). Luksuzna dobra, pogotova sa Istoka, su bila dostupna po pristupačnim cijenama. Trgovina ukradenom robom je pomogla kolonijama da održe trgovinski balans s Engleskom, a opskrbljivanje piratskih brodova i financiranje njihovih plovidbi je bio unosan posao za bogate kolonijalce s viškom kapitala. Mita i novac za „zaštitu“ su suplementirali bijedne plaće kolonijalnih službenika.¹⁵⁰

Jedan od najvećih problema u suzbijanju piratstva za Britaniju je bio slab sudski sistem u kolonijama. Pod sistemom uspostavljenim 1536. godine kada je proglašen prvi Akt o piratstvu, suđenja piratima su se mogla održavati samo u Engleskoj, što je značilo dodatno trošenje vremena i novca na transport osumnjičenih, dokaza i svjedoka u Englesku. Takve procedure su dovele do „generalnog ignoriranja zakona i održavanja ilegalnih suđenja za piratstvo u kolonijama.“ Velik broj uhićenih pirata su ili „pobjegli“ iz kolonijalnih zatvora ili su bili pušteni od kolonijalnih sudaca i guvernera koji su primali mito.¹⁵¹

Negdje oko 1699. godine dolazi do smanjenja kolonijalne podrške piratima. U to vrijeme je broj pirata aktivnih blizu jugoistočne obale Sj. Amerike toliko porastao da više nije bilo dovoljno luksuznog plijena za sve, pa su pirati počeli pljačkati brodove s kolonijalnim dobrima poput duhana. Osim toga, britanskoj vladi je poslano izvješće iz kolonija koje opisuje detaljno korupciju kolonijalnih službenika i problem piratstva, što je ponukalo vladu da konačno poduzme ozbiljne mjere. Iste godine je britanski parlament izglasao drugi Akt o piratstvu, što je dovelo do uspostave viceadmiralskih sudova u britanskim kolonijama. Osobe optužene za piratstvo više nisu morale biti transportirane u Englesku za suđenje i bile su podložne admiralskim sudovima umjesto lokalnim civilnim sudovima. Ako bi kolonija na koji način odbila suradnju s pravnim sistemom, izgubila bi svoje povlastice.¹⁵²

¹⁵⁰ Thomson, *Mercenaries, Pirates, and Sovereigns*, 50.

¹⁵¹ *Isto*, 50.

¹⁵² *Isto*, 50.

Osim toga, poduzeti su i drugi koraci u suzbijanju piratstva. Smijenjen je Benjamin Fletcher, korumpirani guverner New Yorka koji je otvoreno davao zaštitu piratima i bio asociran s njima. Guverneri Pennsylvanije, Massachusetts Baya, New Jerseya, Delawarea, i Marylanda, isto kao i lokalni trgovci su također bili upleteni. Na Fletcherovo mjesto je postavljen grof Bellomont, dobivši time titulu ne samo guvernera New Yorka, Massachusettsa i New Hampshirea, već i kapetana-generala vojnih i pomorskih snaga u Connecticutu, Rhode Islandu i New Jerseyu.¹⁵³ S specijalnim naređenjima da stane piratima na kraj, Bellomont postaje najmoćniji kraljevski guverner u kolonijama. Došavši još 1698. godine Bellomontov prvi problem je bila naklonost prema piratima koja je vladala među službenicima i trgovcima. Ispočetka su lokalni sakupljači poreza, šerif i pozornici odbili poslušati Bellomontova naređenja da zaplijene sva ukradena dobra, a trgovci su osujetili sve pokušaje da se zaustavi trgovina s piratima. Ubrzo je Bellomont sakupio dovoljno dokaza o Fletcherovoj suradnji s piratima da je ovaj bio optužen za piratstvo i morao je ići pred sud u Engleskoj (Fletcher je na kraju bio smijenjen zbog političke korupcije). Bellomontov sljedeći potez je bio uklanjanje Fletcherovih ljudi s raznih javnih položaja u New Yorku. Dotle su trgovci poslali predstavnika u Englesku da protestira postavljanje grofa Bellomonta na položaj, tvrdeći da u New Yorku nema organizirane trgovine s piratima i da su Bellomontovi navodni anti-piratski potezi zapravo krinka za njegove tajne pro-nizozemske političke namjere. Također su tražili da se Fletcher vrati na stari položaj. Taj protest je bio prvi znak uspjeha za Bellomontovu anti-piratsku politiku. Istisnuo je korumpirane njujorške trgovce zaplijenom njihovih brodova, koji su bili natovareni robom kupljenom od pirata, i otpustio sa političkih položaja sve one koji su poslovali s piratima. Uskoro se guverner Virginije i drugi kolonijalni guverneri pridružili Bellomontovoj anti-piratskoj kampanji, tako da je do 1701. godine piratska trgovina skoro propala.¹⁵⁴

8.3. Suzbijanje piratstva na Atlantiku kroz vršenje pravde nad piratima

Ostalo je još pitanje samih pirata koje je trebalo eliminirati. Pirati iz svojih baza poput New Providencea na Bahamima su još uvijek operirali po Atlantiku, unatoč smanjenoj kolonijalnoj podršci. Jedna od taktika koje su poduzete protiv pirata je bila pružanje poticaja da se pirati svojevolumno predaju. Tzv. „kraljev oprost“, dokument koji nudi pomilovanje i

¹⁵³ Douglas R. Burgess, *The Pirates' Pact: The Secret Alliances Between History's Most Notorious Buccaneers and Colonial America*, (Camden, ME: International Marine/Ragged Mountain Press, 2008.), 189.

¹⁵⁴ Thomson, *Mercenaries, Pirates, and Sovereigns*, 50-51.

siguran povratak u Englesku svim piratima koji se svojevrijedno predaju, je pročitao naglas u Nassauu na New Providenceu prosinca 1717. godine. Više od 450 pirata, uključujući figure poput Henryja Jenningsa i Benjamina Hornigolda, su prihvatili kraljev oprost, no to još uvijek nije bilo dovoljno. Britanska mornarica je usto s oprostom poslala čovjeka koji je bio instrumentalan u istrijebljenju pirata na Bahamima - Woodesa Rogersa, bivšeg gusara koji je postao lovac na pirate. Rogersova reputacija je bila dovoljna da je navodno pola piratske populacije New Providencea napustilo otok kad su čuli za njegov dolazak. Iako je njegov pokušaj da pretvori New Providence u uspješnu, samodostatnu koloniju u konačnici propao, svejedno je zahvaljujući njemu piratska prisutnost na području Bahama neutralizirana.¹⁵⁵

Još od početka Zlatnog doba piratstva, većina pirata je znala da njihova sreća neće vječno trajati i da ih smrt, bilo u borbi ili na vješalima, gotovo sigurno čeka na kraju. Od 1701. godine, kada su uspostavljeni Admiralski sudovi u engleskim kolonijama u Americi i Karibima koji su obavljali istu funkciju kao sudovi u Engleskoj, primjećuje se porast u masovnim suđenjima i vješanjima pirata. Više se nisu pogubljivali samo kapetani i vodeće figure, već su čitave posade slane na vješala. Cilj ovih masovnih vješanja je bio, kao i javnih smaknuća općenito, da odvraća druge od života kriminala (Michel Foucault je nazivao smaknuća sudskim i političkim ritualom s dramskim elementom, takozvani „teatar kazne“¹⁵⁶) tako da su vlasti s ovim postupcima vodili propagandni rat protiv potencijalnih piratskih regruta. Godine 1718. 31 člana posade Stedea Bonneta je obješeno u Charlestonu u Južnoj Karolini. Godine 1722. 41 člana posade pirata Matthewa Lukea je obješeno na Jamajci. Iste godine su 52 člana posade Bartholomewa Robertsa obješeni u zap. Africi.¹⁵⁷ Blizina tih datuma prikazuje odlučnost vlasti da se piratska prijetnja istrijebi u potpunosti s Atlantika, kao i to da je takozvani vrhunac Zlatnog doba piratstva (a po nekim povjesničarima cijelo Zlatno doba) bio zapravo vrlo kratak period, u kojem su neki od najslavnijih pirata bili sistematski progonjeni i ubijeni. Rediker smatra da je „vjerovatno oko 500-600 anglo-američkih pirata bilo pogubljeno između 1716. godine i 1726. godine.“¹⁵⁸ Od spomenutih pirata koji su neslavno završili, vrijedi spomenuti pad možda najuspješnijeg od njih, Bartholomewa Robertsa, s obzirom da je njegovom smrću i zarobljenjem njegove posade zadan odlučujući udarac piratskoj zajednici. Kad je britanski kapetan Chaloner Ogle zarobio Robertsovu flotu nakon okršaja blizu obale zap. Afrike, zarobljeno je 264 pirata, što je bio

¹⁵⁵ Thomson, *Mercenaries, Pirates, and Sovereigns*, 52-53.

¹⁵⁶ Sarah N. Redmond, „Staging Executions: The Theater of Punishment in Early Modern England“ (diplomski rad, Florida State University, 2007), 4.

¹⁵⁷ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 18.

¹⁵⁸ Rediker, *Between the Devil and the Deep Blue Sea*, 283.

vjerovatno najveći broj pirata zarobljeno na moru odjednom. Od tih 264 pirata, 187 njih je bilo bijele rase, dok je 77 njih bilo crne rase. Crni zarobljenici su prodani u roblje i kapetan Ogle je ubrao profit od njihove prodaje, kao i prodaje zarobljenih brodova. Ostatak zatvorenika je odvedeno u zatvor u Cape Coast Castleu, glavnom od engleskih posjeda na tzv. „Zlatnoj obali“ zap. Afrike, gdje im je suđeno. Od tih zarobljenika, 52 je obješeno, 37 je poslano u zatvor i još 17 je transportirano u zatvor Marshalsea u Engleskoj, 20 je osuđeno na 7 godina teškog rada u afričkim rudnicima, a 77 je pušteno na uvjetnu slobodu zato što je dokazano da su radili pod prisilom. 19 zarobljenika je umrlo na putu od bolesti i ozljeda.¹⁵⁹ Peter Earle tvrdi sljedeće: „Potpuno uništenje Bartholomewa Robertsa i njegove flote, koja je tada bila najjača piratska družina u svoje vrijeme, je bila razoran udarac piratskoj zajednici u cjelini. Bilo je apsolutno poražavajuće kako su se dva dobro opremljena piratska broda predali s takvom malodušnošću bez da je ijedan britanski mornar poginuo u akciji.“¹⁶⁰

Pirati koji bi bili osuđeni u Engleskoj bi bili odvedeni iz zatvora u Londonu do mjesta smaknuća u Execution Docku u Wappingu na obali Temze, gdje su ih čekala vješala. Nakon što bi kapelan izrekao kratku molitvu (i pirat svoje posljednje riječi), pirat bi bio obješen i onda zavezan za stup gdje bi plime zapljuskivale tijelo, s obzirom da su vješala bila izgrađena na mjestu gdje se mjerila razina vode. Nakon što bi ga po zakonu Admiralskog suda plime zapljuskivale dovoljno vremena, tijelo bi bilo skinuto, premazano katranom i postavljeno u metalni kavez koji je visio s stupa (na eng. *gibbet*) na nekoj vidljivoj lokaciji, najčešće kod ulaza u luku npr. na ušću Temze, kod Gallows Pointa u luci Port Royal ili Hogg Island kod Charlestona u Južnoj Karolini. Tijela bi bila ostavljena da trunu u tim kavezima, što je bio proces koji bi trajao do dvije godine. Najbolji primjer toga je slučaj Williama Kidda, čije truplo je bilo vidljivo godinama nakon vješanja dok nisu ostale samo kosti. Pirati bi kasnije govorili da bi „radije u bitci poginuli nego bili obješeni i ostavljeni da trunu kao Kidd.“ Ovaj tretman je bio rezerviran samo za piratske kapetane i ponekad njihove zamjenike, tako da su i notorni pirati poput Charlesa Vanea, Jacka Rackhama i Williama Flya na kraju završili ovako. Ostali pirati koji su bili od manje važnosti bi jednostavno nakon vješanja bili pokopani u neoznačenom grobu.¹⁶¹ Masovna suđenja piratima na Atlantiku u 1720-ima i drakonske kazne su se pokazale efektivnim čimbenikom u odvrćanju ljudi od piratstva te su bila jedan od direktnih uzroka kraja Zlatnog doba piratstva.

¹⁵⁹ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 157-159.

¹⁶⁰ Earle, *Pirate Wars*, 198.

¹⁶¹ Konstam, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, 157-161.

U suštini, kraj Zlatnog doba piratstva Kuhn svodi na sljedeće faktore:

1. Pirati Zlatnoga doba nisu imali širu političku i etičku perspektivu. U konačnici, pirati su brinuli poglavito za vlastito dobro i nisu gajili, kako Kuhn kaže, „viziju novog političko-ekonomskog poretka.“¹⁶² Kuhn spominje pitanje individualizma protiv kolektivismu i koristi primjer pirata Zlatnoga doba kao primjer. Pirati su, slijedeći individualističku teoriju, stremili prvo osloboditi sebe (i tek onda slijede ostali), ne vidjevši da njihovi napori samo potpomažu kapitalizmu i državi.
2. Pirati Zlatnoga doba nisu imali potrebnu razinu koordinacije da stvore održivu kontrakulturu i efektivnu zaštitu protiv neprijatelja. Pirati jesu imali zajedničku kulturu koja je sadržavala određenu razinu solidarnosti i kolektivnog identiteta, ali nisu imali čvrstu, razvijenu mrežu koja je mogla izdržati njihov nomadski, slobodni način života i njihove mnoge neprijatelje. Možemo spomenuti dva citata koji sumiraju ovu tezu. Povjesničar Kenneth J. Kinkor piše:“ Bez mobilizacije svoje pune snage i potencijalne podrške potlačenih segmenata društva kojega su odbacili, pirati u ranom 18. st. su bili, u najboljem svjetlu, slabo povezane, amorfne, plutajuće republike koje su preživljavale jedino kroz vrebanje na društvo koje su odbacili. Dok su disciplina i centralizirani autoritet pomogli maronskim¹⁶³ zajednicama da prežive i čak u nekim mjestima procvatu, ono što je bilo istaknuto za pirate i što je također bila glavna draž te profesije je bila njihov slobodnjački karakter. Duboko je ironično to što je piratska težnja za slobodom bila jedan od faktora koji su osudili njihovu besciljnu pobunu, koja se djelomično sama od sebe suzbila.“¹⁶⁴ Marcus Rediker slično piše:“ Pirati su sami nehotice bili jedan od uzroka njihova uništenja. Od samog početka njihov socijalni svijet je bio fragilan. Nisu ništa proizvodili i nisu imali stabilno mjesto u ekonomskom poretku. Nisu imali nacije niti doma. Bili su raštrkani i njihove zajednice praktički nisu imale geografske granice. Koliko god oni pokušavali, oni nisu mogli stvoriti mehanizme kroz koje su se mogli brojčano obnavljati ili mobilizirati svoju kolektivnu snagu. Ti nedostaci u njihovoj socijalnoj organizaciji su ih na kraju koštali i postali su lak plijen.“¹⁶⁵

¹⁶² Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 174-175.

¹⁶³ Skupni naziv za više etničkih skupina porijeklom od izbjeglih crnačkih robova koje su se formirale na područjima Srednje i Južne Amerike te Kariba. Uzeto iz: Sylviane A Diouf, *Slavery's exiles: the story of the American Maroons* (New York & London: New York University Press, 2014.), 81, 171–177, 215, 309.

¹⁶⁴ C. R. Pennell, *Bandits at Sea: A Pirates Reader*, (New York, NY: NYU Press, 2001.), 204–205.

¹⁶⁵ Rediker, *Between the Devil and the Deep Blue Sea*, 285.

Nisu samo nedostaci u socijalnoj organizaciji i političko-etičkoj perspektivi bili razlozi kraja Zlatnog doba pirata. Kuhn spominje autora Edwarda Lucie-Smitha koji smatra da je urođena slabost piratskog društva također odigrala ulogu, navodeći da je možda više pirata umrlo od alkoholizma i bolesti nego u borbi ili od vješanja.¹⁶⁶ Neki pasusi iz Johnsonove knjige to donekle potkrepljuju. Kuhn također ukazuje na jedan aspekt u vezi kraja Zlatnog doba pirata koji se na prvi pogled čini trivijalan, ali ima određenu težinu. S ograničenom ulogom žena na piratskom brodu, pirati su se teže mogli reproducirati kao zajednica, što ih je činilo ranjivijima.¹⁶⁷ Kuhn uspoređuje to opažanje s Hobsbawmovim mišljenjem o balkanskim hajducima: “Hajduci jesu bili slobodni ljudi, ali nisu bili slobodne zajednice. Hajdučka četa, koja je esencijalno bila dobrovoljna skupina individualaca koja se odvojila od rodbine, je automatski bila abnormalna kao socijalna jedinka zato što nije imala žene, djecu i zemlju.”¹⁶⁸ Konačno, tu je i problem ekonomske održivosti koju pirati nisu postigli. Dok su zapadne sile prihvatile sistem kapitalizma, pirati su usvojili sistem pljačke i nikakve proizvodnje. Nisu imali neku širu ekonomsku viziju i njihove „anti-kapitalističke“ radnje su u konačnici bile neučinkovite.

¹⁶⁶ Kuhn, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, 176.

¹⁶⁷ *Isto*, 177.

¹⁶⁸ *Isto*, 177.

9. Zaključak

Zlatno doba piratstva na Atlantiku, iako kratkog vijeka, je ostavilo dubok biljeg u svjetskoj povijesti i u kolektivnoj mašti. Tim Travers napominje da Zlatno doba piratstva na Atlantiku krajem 17. i početkom 18. st. nije bilo jedino te da tehnički možemo govoriti o „zlatnim dobima piratstva“ posvuda diljem svijeta kroz povijesti. Iako su neki aspekti piratstva u tom razdoblju slični ili jednaki kao u svim razdobljima (uvjeti u kojima piratstvo nastaje, nejasna razlika između pirata i gusara, itd.), neke stvari su jedinstvene za period piratske aktivnosti od 1690-ih do kraja 1720-ih. Jedna stvar koja je jedinstvena je privlačna romantizirana povijest ovog perioda: egzotične lokacije, karizmatični individualci, vizija slobodnog života te draž bajoslovnog piratskog blaga su potekli poglavito iz tog razdoblja. Drugi razlog zbog kojeg je Zlatno doba piratstva toliko prepoznatljivo je sama prisutnost prepoznatljivih imena od Crnobradog do Mary Read i Anne Bonny, sve iz istog perioda. Fascinacija s piratima Zlatnoga doba je ista kao fascinacija s drugim individualcima koji su remetili socijalni poretak, tj. Hobsbawmovim „socijalnim banditima“. Morski pljačkaši koji su krstarili Atlantikom su bili od političkog i ekonomskog značaja za atlantsku povijest, prvo kroz njihove elizabetinske prethodnike i bukanire, a onda kroz alarmantan porast aktivnosti u prvoj polovici 18. st. Shodno tome, pirati Zlatnoga doba su postali simbol otpora kolonijalnim vlastima u svoje vrijeme i pobuđuju dan-danas ideje o njima kao pojedincima koji žive slobodno i prkose centralnoj vlasti, iako su njihovi pravi životi i ciljevi bili daleko manje romantični. Opet možemo spomenuti ključne aspekte koje su pirati Zlatnog doba evocirali: 1. anti-autoritativan i prkosan stav te 2. interna mikrodemokracija i egalitarizam, kao alternativa stravičnim uvjetima u kojima su obični mornari živjeli. Politički značaj tih aspekata je vidljiv iz reakcije kolonijalnih vlasti, koji su imali druge motive za uništenje pirata osim samo obrane komercijalnih i kapitalističkih interesa. Osim političkih ramifikacija napada na brodovlje drugih država, dio razloga zašto su pirati Zlatnog doba bili prijatnija je zato što su pirati nudili alternativan način života nižim klasama, što se kosilo s namjerama državnih institucija za njih. Kolonijalne vlasti su pokušale svojim oštrim akcijama zaustaviti ove socijalne devijante i donijeti red u područje gdje je zakon bio slab, u čemu su eventualno uspjeli. Time su pirati indirektno utjecali na razvitak kolonijalnih država u Novom Svijetu. Iako su bili negativna pojava, pirati su isto tako bili katalizator promjene u atlantskim kolonijama.

10. Literatura

1. Babić, Stjepan, „Rat gusara i pirata“, *Jezik*, vol. 56, br. 4, Zagreb, 2009.
2. Burgess, Douglas R., *The Pirates' Pact: The Secret Alliances Between History's Most Notorious Buccaneers and Colonial America*, International Marine/Ragged Mountain Press, 2008.
3. Cordingly, David, *Pirates: An Illustrated History of Privateers, Buccaneers, and Pirates from the Sixteenth Century to the present*, Salamander Press, London, 1996.
4. Cordingly, David, *Under the Black Flag: The Romance and the Reality of Life Among the Pirates*, Random House Trade Paperbacks, 2006.
5. Diouf, Sylviane A., *Slavery's exiles: the story of the American Maroons*, New York University Press, New York & London, 2014.
6. Earle, Peter, *The Pirate Wars*, St. Martin's Griffin, London, 2006
7. Hobsbawm, Eric, *Bandits*, Pantheon Books, New York, 1981
8. Konstam, Angus & Rickman, David, *Pirate: The Golden Age (Warrior)*, Osprey Publishing, Oxford, 2011.
9. Konstam, Angus, *History of Pirates*, The Lyons Press, New York, 1999.
10. Konstam, Angus, *Pirates: Predators of the Seas*, Skyhorse Publishing, New York, 2007.
11. Konstam, Angus, *Scourge of the Seas: Buccaneers, Pirates & Privateers*, Osprey Publishing, Oxford, 2007.
12. Kuhn, Gabriel, *Life Under the Jolly Roger: Reflections on Golden Age Piracy*, PM Press, Oakland, CA, 2010.
13. Lucie-Smith, Edward, *Outcasts of the Sea: Pirates and Piracy*, New York & London, Paddington Press, 1978.
14. Lunsford, Virginia W., *Piracy and Privateering in the Golden Age Netherlands*, Palgrave Macmillan, New York & Basingstoke, 2005
15. Marley, David F., *Pirates: Adventurers of the High Seas.*, Arms and Armour Press, London, 1997.
16. „Navy Slang: Cable – Curry“, Royal Navy, 2007, pristup ostvaren 30.7. 2019., <https://web.archive.org/web/20080707042523/http://www.royal-navy.mod.uk/server/show/nav.3807#content>.
17. Penell, C.R., *Bandits at Sea: A Pirates Reader*, NYU Press, New York, 2001.
18. „Pirates“, Ncpedia, pristup ostvaren 23.10.2019, <https://www.ncpedia.org/pirates>
19. Rediker, Marcus, *Between the Devil and the Deep Blue Sea: Merchant Seamen, Pirates, and the Anglo-American Maritime World, 1700–1750.*, Cambridge University Press, Cambridge, MA, 1987.
20. Rediker, Marcus, *Villains of All Nations: Atlantic Pirates in the Golden Age*, Beacon Press, Boston, 2005.
21. Redmond, Sarah N., „Staging Executions: The Theater of Punishment in Early Modern England“, diplomski rad, Florida State University, 2007.
22. Sherry, Frank, *Raiders and Rebels: A History of the Golden Age of Piracy*, Harper Collins, 2008.

23. Skupina autora, *Hrvatsko pomorsko nazivlje*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2015.
24. Snelders, Stephen, *The Devil's Anarchy: The Sea Robberies of the Most Famous Pirate Claes G. Compton & The Very Remarkable Travels of Jan Erasmus Reyning, Buccaneer*, Autonomedia, New York, 2005.
25. Šošić, Ivan, „Somalski pirati – rastući međunarodni problem“, *NAŠE MORE: znanstveni časopis za more i pomorstvo*, vol. 58 br. 1-2, Zagreb, 2011.
26. Thomson, Janice E., *Mercenaries, Pirates, and Sovereigns: State Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe*, Princeton University Press, 1994.
27. Travers, Tim, *Pirates: A History*, The History Press, Cheltenham, 2009.
28. Turley, Hans, *Rum, Sodomy, and the Lash: Piracy, Sexuality, and Masculine Identity*, NYU Press, New York 1999.
29. Woodard, Colin, *The Republic of Pirates: Being the True and Surprising Story of the Caribbean Pirates and the Man Who Brought Them Down*, Harcourt Press, Orlando, 2007

Izvori slika:

1. Preuzeto iz Rediker, Marcus, *Villains of All Nations: Atlantic Pirates in the Golden Age*, Beacon Press, Boston, 2005. (PDF verzija)